

Saukko, Elisa – Warsell, Martina

” Tos tulee enemmän sitä elämisen makuu.”

Maatila toimintaterapian ympäristönä

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Elisa Saukko, Martina Warsell ”Tos tulee enemmän sitä elämisen makuu.” Maatila toimintaterapian ympäristönä 38 sivua + 3 liitettä Syksy 2011
Tutkinto	Toimintaterapeutti (AMK)
Koulutusohjelma	Toimintaterapian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Toimintaterapia
Ohjaajat	Lehtori Tarja Keltto Lehtori Merja Suoperä
<p>Opinnäytetyössä tarkastellaan maatilaympäristön mahdollisuuksia toimintaterapiainterventiossa. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia toimintaterapiainterventioita toteutetaan ja on suunnitelmissa toteuttaa tarkastelemassamme maatilaympäristössä sekä mitä hyötyjä ja rajoitteita kyseisellä ympäristöllä on. Yhteistyökumppanina opinnäytetyön toteutuksessa toimi TerapiaLampola. Lisäksi opinnäytetyö linkittyi Työtehoseuran hankkeeseen Green Care – Vihreä hoiva maaseudulla.</p> <p>Kirjallisuuden avulla perehdyttiin ympäristön, yksilön ja toiminnan väliseen suhteeseen sekä luontoelementtien hyödyntämiseen osana terapiaa. Työskentelyä ohjasi Ecology of Human Performance -viitekehys (2003, EHP) ja tutkimusmetodina käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin havainnoimalla ja videoimalla yhden esimerkiksi asiakkaan maatilalla tapahtuvaa terapiainterventiota sekä haastatteleamalla toimintaterapeuttia. Havainnointia varten laadimme EHP:n fyysisen ympäristön tarkistuslistan pohjalta havainnointilomakkeen. Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna ja sen runkona toimi videoitu terapiakerta. Lisäksi kysymyksiä esitettiin myös muihin aikaisempien asiakkaiden interventioihin liittyen. Sisällön analyysi toteutettiin teorialähtöisesti.</p> <p>Tulosten perusteella maatila luo toimintaterapialle monipuolisen ympäristön ja avoimena terapiaympäristönä mukailee todellista elämää. Paljon aistiärsykeitä tarjoavana ympäristönä maatila voi rajata joitakin asiakkaita pois, mutta toisaalta se voi myös mahdollistaa paljon interventiossa. Asiakkaan yksilöllisten ominaisuuksien ja mielenkiinnon kohteiden mukaan, olisi interventiossa hyvä olla myös mahdollisuus käyttää muitakin kuin maatalatoimintoja.</p> <p>Jatkossa aihetta voisi tarkastella asiakkaan näkökulmasta: kuinka asiakas kokee maatalan toimintaterapian ympäristönä. Mahdollista olisi myös selvittää tarkemmin esimerkiksi maatalan sosiaalisen ympäristön osatekijöitä.</p>	
Avainsanat	green care, toimintaterapia, ympäristö, maatila, luonto

Authors Title Number of Pages Date	Elisa Saukko, Martina Warsell "Taste of life." Farm as an Occupational Therapy Environment 38 pages + 3 appendices Autumn 2011
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	Occupational Therapy
Instructors	Principal Lecturer, Tarja Keltto Principal Lecturer, Merja Suoperä
<p>This thesis examined what possibilities a farm environment offers for occupational therapy interventions. The purpose of this thesis was to obtain what kind of occupational therapy interventions had been and will be carried out in observed farm environment. The thesis also discussed the benefits and limitations of this environment. The research was conducted in co-operation with TerapiaLampola and was linked to the Green Care project (Vihreä hoiva maaseudulla) of Työtehoseura (Work Efficiency Institute).</p> <p>We gathered information using literature about the relationship of environment, person and occupation. Information was also gathered about how to use natural elements as a part of therapy. As a theoretical base for this study we chose the framework Ecology of Human Performance (EHP). We used qualitative methods. The data was collected by observing and filming one therapy session and interviewing the occupational therapist. The observation form was guided by EHP and developed by using its physical environment checklist. The interview was semi-structured and outlined by the filmed intervention. We analyzed the data in a theory-driven method.</p> <p>The results of the thesis were that the farm offered a diverse environment in occupational therapy. As the therapy situation in this environment was open, it resembled real life. The environment offered a lot of sensory stimuli and therefore it could be either a barrier or a possibility in intervention. Depending on the individual characteristics and interests it would be beneficial to have an opportunity to use also other occupations than farm work.</p> <p>This subject could be studied hereafter in many ways, for example how the client experiences the farm as an occupational therapy environment or what the components of the social characteristics of a farm are.</p>	
Keywords	green care, occupational therapy, farm, environment, nature

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	3
2.1	TerapiaLampola	3
2.2	VIVA-hanke	4
2.3	Aiemmat tutkimukset	5
3	Ympäristön suhde yksilön toimintaan	7
3.1	Ympäristöpsykologian näkemys ympäristöstä	7
3.2	Toimintaterapian näkemys ympäristöstä	8
3.3	Aineiston keruuta ohjaava teoria	8
4	Luontoelementtien hyödyntäminen terapiassa	11
4.1	Green Care	12
4.2	Luonnon kokeminen	13
4.3	Vuorovaikutus luonnon kanssa	13
5	Opinnäytetyöprosessin kuvaus	17
5.1	Esimerkkiasiakkaan havainnointi	18
5.2	Toimintaterapeutin haastattelu	20
5.3	Aineiston analyysi	22
6	Maatilaympäristön mahdollisuudet tarkastelemassamme interventiossa	25
6.1	Fyysisen ympäristön hyödyt ja rajoitteet	25
6.2	Intervention osatekijät TerapiaLampolassa	28
7	Yhteenveto	31
8	Pohdinta	33
	Lähteet	36
	Liitteet	
	Liite 1. Palaute yhteistyöstä	
	Liite 2. Havainnointilomake	
	Liite 3. Haastattelun runko	

1 Johdanto

Hyvinvointipalveluiden tuottaminen maaseutuympeiristössä on voimakkaasti nousussa kansainvälisellä tasolla ja siihen liittyvää tutkimus- ja kehitystyötä on käynnistynyt viime vuosien aikana myös Suomessa (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2011). Käsite Green Care on luotu kuvaamaan maaseudun ja luonnon hyödyntämistä hoiva- ja kuntoutuspalveluissa. Green Care yhdistää perinteisen terveydenhuollon maanviljelyyn, puutarhan hoitoon, maiseman- ja luonnonsuojeluun, eläinten hoitoon ja maatalouteen (Haubenhöfer - Elings - Hassink - Hine 2010: 106–107.) Maaseudun hyödyntämiseen sosiaali- ja kuntoutuspalveluissa on herätty myös muissa yhteyksissä. Esimerkiksi Peltonäki kirjoittaa Helsingin Sanomissa (1.3.2011) kuuluisan Skatan vuosaarelaistilan tulevaisuudesta nuorten sosiaali- ja kuntoutustoiminnan ympäristönä. Perinnetilalle tulevat nuoret ja heidän perheensä voisivat esimerkiksi osallistua tilan eläimien hoitoon.

Opinnäytetyömme selvittää laadullisen tutkimuksen menetelmin, miten toimintaterapiaa on mahdollista toteuttaa maatilaympäristössä. Opinnäytetyössä tarkastelemme toimintaterapian teorioiden ja ympäristöpsykologian näkemysten avulla, miten ympäristö vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Kirjallisuuden avulla perehdymme siihen, mitä käsite Green Care tarkoittaa. Olemme tarkastelleet erityisesti luontoelementtien hyödyntämistä terapiassa. Lisäksi tarkastelemme asiakasesimerkin avulla yhtä maatilalla toteutettavaa toimintaterapiainterventiota. Aineisto kerätään havainnoimalla yhtä terapiakertaa ja toimintaterapeutin teemahaastattelulla. Aineiston keruu ja analysointi jäsennetään Ecology of Human Performance -viitekehyksen (jäljessä EHP; Dunn - Brown - Youngstrom 2003) teemojen avulla.

Hautalan, Hämäläisen, Mäkelän ja Rusi-Pyykösen (2011: 78–82) mukaan luonto tarjoaa toimintaterapialle hyvän toteutumisympäristön. Suomalaisissa tutkimuksissa selviää, että luontokokemukset ja niiden elvyttävyydet ovat yhteydessä työkuormituksesta palautumiseen ja elämäntyytyväisyyteen. Maatilalla tapahtuvassa terapiassa luontoelementit ovat keskeisessä roolissa. Opinnäytetyön tulosten perusteella myös maatila luo toimintaterapialle monipuolisen ympäristön ja avoimena terapiaympäristönä mukaillee todellista elämää. Paljon aistiärsykeitä tarjoavana ympäristönä maatila voi rajata joitakin

asiakkaita pois, mutta toisaalta myös mahdollistaa paljon interventiossa. Asiakkaan yksilöllisten ominaisuuksien ja mielenkiintojen mukaan, olisi interventiossa hyvä olla myös mahdollisuus käyttää muitakin kuin maatilatoimintoja.

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä TerapiaLampolan toimintaterapeutti Auli Lai-
neen kanssa. Aihe työhön nousi yhteistyökumppanimme tarpeesta saada teoreettista
perustelua työlleen. Opinnäytetyö linkittyy myös Työtehoseuran hankkeeseen Green
Care – Vihreä hoiva maaseudulla.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää maatilaympäristön mahdollisuuksia toimintaterapiainterventiossa. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisia toimintaterapian interventioita toteutetaan ja on suunnitelmassa toteuttaa tarkastelemassamme maatilaympäristössä?
2. Millaisia hyötyjä ja rajoitteita kyseisellä ympäristöllä on?

Jälkimmäisen tutkimuskysymyksen tarkastelussa olemme painottaneet fyysisen ympäristön merkitystä. Hyötyjä ja rajoitteita selvitimme, kuvaillaksemme maatilaympäristön soveltuvuutta toimintaterapian ympäristöksi. Työskentelyä ohjaavana teoriana käytämme EHP-viitekehystä.

2.1 TerapiaLampola

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä toimintaterapeutti Auli Laineen kanssa, joka toteuttaa toimintaterapiaa maatilaympäristössä TerapiaLampolassa. TerapiaLampola on osa Laineen yrityksen, Aulispalveluiden, toimintaa. Laine toimii yrityksessään kouluttajana ja toimintaterapeutina. Laineen varsinaiset terapialampola-tilat ovat vielä rakenteilla, joten tällä hetkellä maatilalla toteutettavat terapiat toteutuvat pääasiassa ulkona. Laine on valmistunut toimintaterapeutiksi Helsingin sairaanhoito-opistosta vuonna 1995 ja pätevöittänyt tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi 2007–2009. Laine on toiminut toimintaterapeutina yli 15 vuoden ajan vanhusten, työikäisten ja nuorten aikuisten parissa. Hän on työurallaan työskennellyt muun muassa ammatillisen kuntoutuksen puolella, vanhusprojektissa sekä akuuttisairaalan kuntoutusosastolla. Yritystoimintaa Aulispalvelut -toiminimellään hän on harjoittanut vuodesta 2007, jossa hänellä on ollut jonkin verran myös alakouluikäisiä asiakkaita (Laine 2011, Laine 2009). Opinnäytetyömme luo teoreettista pohjaa ja perustelua yhteistyökumppanimme tekemälle työlle. Laineen palaute yhteistyöstä on opinnäytetyömme liitteenä (liite 1).

Laineen maatila sijaitsee Riihimäellä luonnon helmassa, harvaan asutulla alueella. Sen pihapiirissä on rakenteilla olevan terapiatilojen lisäksi asuinrakennus, vanha navetta, eläinten aitauksia ja suojakatoksia. Tilalla on lampaita, vuohia, kanoja ja kukkoja, jotka

ovat pääasiassa tuotantoeläimiä (kuvio 1, kuvio 2). Rakenteilla oleviin terapiatiloihin valmistuu eri toiminnoille erilliset tilat. Suureen halliin tulee lampola ja tilat karkeamotorisille harjoitteille. Lampolan vieressä on terapiatila, josta on kulku ja ikkunat lampolan puolelle. Lisäksi uusissa tiloissa on yksi huone, jossa on mahdollisuus tehdä ”sotkuisempia” toimintoja, kuten maalausta tai huovutusta. (Laine 2011.)

Kuvio 1. TerapiaLampolan vuohia. (Kuva: Saukko 2011.)

2.2 VIVA-hanke

Yhteistyökumppanimme Auli Laine yrityksineen on osa Green Care -toimintaa. Opinnäytetyömme linkittyy Työtehoseuran (TTS) hankkeeseen Green Care – Vihreä hoiva maaseudulla (VIVA). Opinnäytetyömme toimii esimerkkinä hankkeen tiedotteessa siitä, millaista Green Care -toimintaa voidaan toteuttaa.

VIVA-hankkeen tavoitteena on edistää ja lisätä verkostoitumista yrittäjien välillä sekä Green Care -toiminnan tunnettavuutta Kaakkois-Suomessa, Pirkanmaalla, Hämeessä, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Projektissa selvitetään maaseutu-

/maatilayrittäjien ja hoivayrittäjien kiinnostusta Green Care -toimintaan sekä kartoitetaan mahdollisuuksia Green Care -yritystoimintaan. Lisäksi projekti kartoittaa yrittäjien palvelutarjontaa ja osaamista sekä kunta-asiakkaiden toiveita ja tarpeita Green Care palveluista. VIVA-hanke on siihen osallistuvien alueiden ELY-keskusten rahoittama. Hankkeen tilaisuuksissa on mahdollista esitellä aiheesta valmistuneita opinnäytetöitä. (Roos 2010: 37.)

2.3 Aiemmat tutkimukset

Green Care -toimintaa on tutkittu Suomessa muun muassa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen hankkeessa (2006–2008). Hankkeessa selvitettiin millaisia liiketoimintamahdollisuuksia maaseudulla on mahdollista tuottaa hyvinvointi-, kasvatusta- ja hoivapalveluina. Hankkeessa haastateltiin kahdeksaa eri hyvinvointipalveluiden yrittäjää, jotka toteuttavat toimintaansa maaseudulla. Yksi haastateltavista oli yhteystyökumppanimme toimintaterapeutti Auli Laine. Hankkeen tuloksena on syntynyt raportti ”Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta”. Raportissa muun muassa määritellään Green Care sosiaalisena innovaationa, esitellään sen tuottamat hyödyt sekä esitellään mikä on sen osa terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa. Hankkeen hyvinvointipalveluiden yrittäjien haastattelut löytyvät raportista ja niistä käy ilmi, millaista Green Care -toimintaa Suomessa on. Raportissa esitellään myös kansainvälisiä Green Care -yrittäjiä. (Yli-Viikari ym. 2009: 3–5.) Vuosina 2009–2011 MTT perehtyy hankkeessaan yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa Green Care -toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin. Hanke linkittyy kahden kansainvälisen tutkimusverkoston (Farming for Health ja Cost 866 Green Care) toimintaan. (Turun yliopisto 2011.)

Lemmikkieläinten käyttöä eläinavusteisessa terapiassa on tutkittu melko paljon, kun taas tieteellistä tutkimustietoa maatalaeläimiä hyödyntävistä interventioista on hyvin vähän. Berget, Skarsaune, Ekeberg ja Braastad (2007: 101–113) selvittivät tutkimuksessaan 35:n vakavasti sairaan psykiatrisen potilaan työkykyä ja käytöstä kolme kuukautta kestävässä interventiossa, jossa potilaat olivat vuorovaikutuksessa maatalaeläinten kanssa. Tutkimusaineisto kerättiin havainnoimalla interventioita ja koeryhmän tuloksia verrattiin kontrolliryhmään. Maatalaeläimiä hyödyntävään interventioon osallistuneilla potilailla havaittiin innokkuuden ja tarkkuuden kohonneen työskentelyssä, erityi-

sesti skitsofreniasta, persoonallisuushäiriöistä ja ahdistuneisuushäiriöistä kärsivien potilaiden kohdalla.

Varsinaisesti maatilaympäristöä toimintaterapian ympäristönä tarkastelevia opinnäytteitä ei ole juurikaan tehty. Sen sijaan opinnäytetöitä luontoelementtien, eläinten ja luontoympäristön hyödyntämisestä toimintaterapiassa on tehty joitakin. Näistä saatujen tulosten perusteella voidaan kuitenkin olettaa myös maatalan sopivan toimintaterapian ympäristöksi. Variksen opinnäytetyö (2007) ”Luontoleikkien mahdollisuudet lasten toimintaterapiassa” selvittää luonnon yhdistämistä toimintaterapiaan. Varis on koonnut opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa 50 luontoleikistä viikon, jota yhteistyökumppanina toiminut toimintaterapeutti on soveltanut kahden lapsen toimintaterapiaprosessissa. Opinnäytetyön tuloksien perusteella luontoleikkejä, luontoympäristöä ja luonnonmateriaaleja on mahdollista käyttää ennakkosuunnitelmien avulla lasten toimintaterapiassa. Variksen (2007) mukaan luontoympäristössä on mahdollista harjoitella samoja taitoja kuin muutenkin toimintaterapiassa.

Eläinavusteista toimintaterapiaa ovat opinnäytetyössään tarkastelleet Kuoppa ja Manner (2009). Työssä selvitetään hevosen vaikutusta terapiasuhteeseen ja terapeuttiseen yhteistoimintaan sekä pyritään luomaan työvälineitä toimintaterapeuteille, joilla on työssään mahdollisuus käyttää apuna hevosta. Kuoppa ja Manner (2009) toteavat, ettei hevosen vaikutus yhteistoimijuuteen ole yksiselitteinen, vaikka yhteistoimijuuden ehdot tulevatkin hevostoiminnoissa hyvin esiin. Heidän mukaansa hevostoiminnoissa myös korostuu aito ja oikea toiminnan luonne, jonka kautta asiakkaalla on mahdollisuus kokea itsensä hyödylliseksi. Opinnäytetyössä ”Ihminen, ympäristö ja toiminta - Talliympäristön monet mahdollisuudet” Koivunen ja Lento (2004) selvittävät millainen talliympäristö on toimintaympäristönä, millaisia terapeuttisia elementtejä tai ominaisuuksia talliympäristö pitää sisällään ja miten toimintaterapiassa voidaan tarkastella ympäristön vaikutusta ihmiseen. Selvityksessä talliympäristö osoittautui monipuoliseksi toimintaympäristöksi, joka tarjoaa monipuolisen yhdistelmän luonnollista ja rakennettua ympäristöä. Sen myös todetaan sisältävän paljon terapeuttisen ympäristön elementtejä ja ominaisuuksia, joita voidaan hyödyntää terapiassa.

3 Ympäristön suhde yksilön toimintaan

Opinnäytetyössä tarkastelemme ympäristöpsykologian ja toimintaterapian teorioiden näkemysten avulla miten ympäristö vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Erityisesti perehdymme työmme Ecology of Human Performance –viitekehykseen, joka on työmme pääteoria.

Ympäristön käsittäminen tasoittain helpottaa sen analysointia suuntaamalla huomion siihen, mikä kulloinkin on olennaista. Kokonaisvaltainen ympäristön analyysi voi olla haastavaa, koska on vaikeaa rajata mistä ympäristön eri tasot alkavat ja mihin ne lopuvat. (Hagedorn 2000: 39.) Valitsimme työssämme tarkastelun kohteeksi maatilaympäristön fyysiset ominaisuudet. Teimme tämän rajauksen, koska asiakkaan koko kontekstin sijaan tarkastelimme maatilaympäristön ominaisuuksia sekä sen soveltuvuutta toimintaterapian ympäristöksi. Yksilön konteksti on moniulotteinen käsite ja siksi tällainen tarkka raja ei kuitenkaan ole täysin mahdollista. Tämän vuoksi emme rajanneet aineiston keruussa nousseita kontekstin muita osa-alueita opinnäytetyön ulkopuolelle.

3.1 Ympäristöpsykologian näkemys ympäristöstä

Ympäristöpsykologian määritelmän mukaan hyvässä ympäristössä fyysinen, symbolinen ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat toisiinsa positiivisesti ja ovat keskenään tasapainossa. Hyvä ympäristö on turvallinen, mutta silti haasteellinen. Se tarjoaa vaihtoehtoisia käytötapoja, vaihtelevuutta ja aistielämyksiä toimintakyvyltään erilaisille ihmisille. (Tapaninen ym. 2002: 85–90.)

Ihmisen fyysinen ympäristö sisältää esineet, rakenteet ja rakennukset, materiaalit sekä luonnonympäristöt ja rakennetut ympäristöt. Ihminen elää ympäristönsä kanssa jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja elämänvaiheiden mukana ihmisen suhde ympäristöön muuttuu. Ikä, tottumukset, mieltymykset sekä liikunta- ja toimintakyky vaikuttavat ihmisen kykyyn toimia ympäristössään. (Tapaninen ym. 2002: 85–90.)

3.2 Toimintaterapian näkemys ympäristöstä

Toimintaterapian eri malleissa ympäristö nähdään osana ihmisen toimintaa eri painoituksin (Kielhofner 2004). Esimerkiksi inhimillisen toiminnan mallissa ympäristö luo yksilölle mahdollisuuksia, voimavaroja, rajoituksia ja vaatimuksia. Kielhofnerin (2008: 88) mukaan on tärkeää huomata ero ympäristön ominaisuuksien ja niiden yksilöön kohdistuvan todellisen vaikutuksen välillä. Koska ihmiset ovat yksilöllisiä kyvyissään, uskomuksissaan ja suorituskyyvyssään, siinä missä sama ympäristö innostaa ja sitouttaa yhtä ihmistä, se pitkästyy toista ja ylikuormittaa kolmatta. Laineen mukaan (2011) yhteisöllinen terapiaympäristö maatilalla toisaalta mahdollistaa paljon, mutta toisaalta asettaa haasteita ja rajaa joitain asiakkaita pois terapiapalveluista. Tällä hän viittaa maatilan yhteisölliseen terapiaympäristöön, jossa esimerkiksi lähellä työskentelevä rakennusmies saattaa poiketa kysymään jotakin kesken terapiaa.

Kanadalaisen toiminnallisen suoriutumisen malli puolestaan määrittelee ympäristön vuorovaikutuksellisenä kontekstina ja tilanteina yksilön ulkopuolella (Law 2002: 44). Law'n (2002: 47) käsitys ympäristön ja yksilön muuttuvasta suhteesta elämänvaiheiden aikana muistuttaa hyvin paljon ympäristöpsykologian näkemystä. Erona näkemyksissä on se, että Law'lla ympäristön ja yksilön lisäksi tarkasteltavana on myös toiminta. Erilaista näkökulmaa ympäristön määrittelyyn tuo Hagedorn (2000: 39–47), joka puolestaan luokittelee ympäristöä sen mukaan, mikä ympäristön elementtien etäisyys on suhteessa yksilöön ja miten ne ovat yksilön saavutettavissa.

3.3 Aineiston keruuta ohjaava teoria

Ecology of Human Performance (2003, jäljessä EHP) on viitekehys, jonka ensisijaisena tarkoituksena on korostaa kontekstin keskeistä roolia tehtävästä suoriutumisesta (task performance) unohtamatta kuitenkaan yksilön ja tehtävän vaikutusta tähän. Vaikka muiden osa-alueiden merkitystä ihmisen toiminnassa ei väheksytä, malli korostaa kontekstia, koska se on usein jätetty huomioimatta toimintaterapian käytännön työssä ja monissa muissa sosiaali- ja terveysalan palveluissa. Malli hahmottelee myös viisi intervention lähestymistapaa: luoda/palauttaa (establish/restore), korjata (alter), adaptoida/muokata (adapt/modify), ehkäistä (prevent) ja mahdollistaa (create). (Dunn - Brown - Youngstrom 2003: 222–224). EHP sopii hyvin työmme teoreettiseksi perustak-

si, sillä tarkastelemme opinnäytetyössämme ympäristön mahdollisuuksia sekä toimintaterapian interventioita. Koska tällä hetkellä maatilan käyttö toimintaterapian ympäristönä on harvinaista, korostuu työssämme ympäristön vaikutus. Viitekehyksen esittelemät interventiostrategiat mahdollistavat interventioiden tarkastelun.

EHP on kehitetty käytettäväksi moniammatillisessa yhteistyössä. Koska EHP-mallia ei ole kehitetty pelkästään toimintaterapian tarpeisiin, se eroaa muista toimintaterapian malleista siinä käytetyn terminologian suhteen. (Dunn 2007: 127.) Opinnäytetyömme esitellään myös muille ammattiryhmille Green Care -hankkeen puitteissa, joten EHP sopii käytettäväksi työssämme tästäkin syystä.

EHP-mallissa on kolme ydinkäsitettä: tehtävä, yksilö ja konteksti. Näiden kolmen käsitteen yhteissumma mahdollistaa neljännen käsitteen, suorituskyvyn (performance), ymmärtämisen. EHP määrittelee, ettei **yksilöä** voi nähdä kokonaisuutena ilman, että huomioidaan hänet ympäröivä konteksti. Yksilö tuo tilanteeseen kykynsä, taitonsa ja kokemuksensa. Nämä sisältävät toiminnan osatekijät, kuten kognitiiviset- ja motoriset valmiudet. (Dunn 2007: 128.)

Tehtävät (tasks) vaihtelevat suuresti, ovat yleismaailmallisia sekä teoriassa kaikkien saatavilla. Kuitenkin yksilön mielenkiinnot, taidot ja valmiudet yhdistettynä kontekstin ominaisuuksiin ja osallistumisen vaatimuksiin, määrittelevät, mitä tehtäviä käytetään. (Dunn 2007: 129.)

Konteksti sisältää kulttuurisen-, sosiaalisen-, fyysisen- ja ajallisen ympäristön. Sosiaalinen ympäristö käsittää ystävät, perheenjäsenet, työkaverit sekä sosiaaliset instituutiot kuten koulut, terveydenhuoltojärjestelmät, poliittiset ja ekonomiset järjestelmät sekä harrastuskerhot. Kulttuurinen ympäristö sisältää sellaiset ryhmät, jotka vaikuttavat yksilön arvoihin ja uskomuksiin. Fyysinen ympäristö on ympäristön ”epä-inhimillinen”, aineellinen osa-alue, johon kuuluu esineet, rakennukset, työkalut ja luonto. Temporaaliseen eli ajalliseen ympäristöön kuuluvat yksilön kehityksellinen taso, kronologinen ikä, elämänsyklin vaihe sekä kaikki ajalliset tekijät, jotka liittyvät tehtävän (task) suorittamiseen (kuinka usein tehtävää suoritetaan, kuinka kauan ja milloin). (Dunn 2007: 129.) Opinnäytetyössämme keskitymme kontekstin fyysiseen ympäristöön.

Suoristuskkyky tulee esiin, kun yksilö toimii suorittaakseen tehtäviä kontekstissa. Yksilö ”katsoo kontekstin läpi” käyttäen kykyjään ja taitojaan ja valitsee tehtävät, jotka haluaa ja on tarpeen tehdä. Suoritusalue (performance range) käsittää yksilön valitsemat tehtävät ja syntyy yksilön ja kontekstien muuttujien (toimintaa tukevien sekä estävien tekijöiden) vuorovaikutuksessa. (Dunn ym. 2003: 227.)

Intervention strategiat voivat kohdistua yksilöön, kontekstiin, tehtäviin tai näiden yhdistelmiin. **Luomisessa/palauttamisessa** (establish/restore) terapeutti kohdistaa intervention yksilöön: esimerkiksi luodaan taitoja, joita ei ole vielä aiemmin opittu tai palautetaan taitoja, jotka on menetetty sairauden tai loukkaantumisen yhteydessä. **Korjaavassa** (alter) interventiossa terapeutti keskittyy kontekstiin, jossa yksilön suorittama tehtävä esiintyy. Tarkoituksena on löytää paras yhteensopivuus yksilön kykyjen sekä taitojen ja kontekstin vaihtoehtojen välillä. **Adaptointia/muokaamista** (adapt/modify) käytetään, kun muokataan toiminnan kontekstia tai valitun toiminnan ominaisuuksia. **Ehkäisevässä** interventiossa (prevent) tavoitteena on estää suorituskyvyn ongelmien kehittyminen muuttamalla yksilön, kontekstin tai tehtävän muuttujia. **Mahdollistavassa** interventiossa (create) keskitytään luomaan olosuhteet, jotka tukevat kaikkien ihmisten suoriutumista mahdollisimman hyvin. Tämä strategia kohdistuu yksilön, kontekstin ja tehtävän muuttujiin. (Dunn ym. 2003: 231–232.)

EHP-viitekehys sisältää ympäristön tarkistuslistat, jotka johdattelevat terapeuttia huomioimaan temporaalisen, fyysisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kontekstin piirteitä. Havainnointilomakkeen suunnittelussa käytimme EHP-viitekehysten fyysisen ympäristön tarkistuslistaa. Tarkistuslistassa fyysinen ympäristö jaetaan ympäristön osatekijöihin, ympäristön esteettömyyteen ja ympäristön erityispiirteisiin. Fyysisen ympäristön osatekijöihin sisältyvät esineet, maasto ja seutu, rakennettu ympäristö, luonnollinen ympäristö ja sää. Ympäristön esteettömyyttä määriteltäessä on otettava huomioon pääseekö henkilö tilaan ja pystyykö hän toimimaan siellä. Tarkistuslista ohjaa kiinnittämään huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin esteettömyydessä: polut, maaperän pinta, sisäänkäynnit, wc-tilat ja portaat. Fyysisen ympäristön erityispiirteisiin sisältyy tarkistuslistassa muun muassa esineen käytön vaatimukset, kulttuuriset tunnuksset, ärsykkeet, tunnelma ja ulkoasu. (Dunn ym. 2003: 233–234.)

4 Luontoelementtien hyödyntäminen terapiassa

Yhteistyökumppanimme Laine toteuttaa toimintaterapiaa maatilaympäristössä (kuvio 2). Toimintaterapiassa edistetään asiakkaan toimintamahdollisuuksia, jotta asiakkaan elämän laatu paranisi. Tämä tapahtuu tietoisesti, tavoitteellisesti ja perustuu arviointiin sekä yhdessä asiakkaan ja/tai hänen läheistensä kanssa tehtyyn suunnitelmaan. Asiakkaan toimintamahdollisuuksien edistäminen voi kohdistua hänen toimintaansa ja sen osatekijöihin sekä ympäristöön ja sen osatekijöihin. Tämä voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmässä erilaisissa ympäristöissä: asiakkaan luonnollisissa ympäristöissä, erilaisissa yhteisöissä, väliaikaisissa laitososuhteissa kuten sairaalassa, kuntoutuslaitoksessa tai terapeutin vastaanotolla. Toimintamahdollisuuksien edistäminen voi sisältää myös asiakkaan tai hänen läheistensä neuvontaa ja ohjausta. (Holma 2003: 5–10.)

Kuvio 2. TerapiaLampolassa terapiat toteutetaan maatilaympäristössä. (Kuva: Saukko 2011.)

Maatila on toimintaterapian ympäristönä harvinainen. Maatalouslaskenta 2010 (2011) määrittelee maatalan seuraavasti: käytössä on vähintään yksi hehtaari maatalousmaata tai kotieläimiä vähintään yksi eläinyksikkö. Määritelmän mukaan myös kesanto ja laidun

luetaan käytössä olevaksi maatalousmaaksi. Partasen, Liljan, Kurpan ja Soinin (2006: 135) mukaan maatalous nähdään Suomessa yhä pääasiassa ruoan ja kuidun tuottamisena. Maatalous on kuitenkin muuttunut Suomessa viimevuosien aikana nopeasti. Tilojen määrä on laskussa ja vähätuottoinen maatalous yhdistettynä hyvinvointipalveluiden tuottamiseen saattaisi olla ratkaisu monille maatiloille. (Partanen ym. 2006: 142.)

4.1 Green Care

Green Care on sateenvarjotermi useille terveyden edistämisen menetelmille, jotka käyttävät luonnon elementtejä hoidoissaan ja tällä tavoin ylläpitävät tai edistävät yksilön sosiaalista, fyysistä, psyykkistä ja toisinaan myös koulutuksellista hyvinvointia. Vaikka Green Care liittyy luontoympäristöön, sen ei tarvitse välttämättä tapahtua luonnossa, vaan siihen liittyvät luonnon elementit voidaan myös tuoda muihin ympäristöihin, kuten sairaaloihin, hoitokoteihin tai muihin laitoksiin. Green Care yhdistää perinteisen terveydenhuollon maanviljelyyn, puutarhan hoitoon, maiseman ja luonnonsuojeluun, eläinten hoitoon ja maatalouteen. Green Care -interventioita voidaan luokitella sen mukaan, liittyykö se luontoympäristön kokemiseen vai vuorovaikutukseen luonnonelementtien kanssa. Toisaalta luokittelu voi liittyä siihen, että onko interventio terveyden edistämistä, terapiaa vai työn ja hoidon yhdistelmä. (Haubenhofen – Elings - Hassink - Hine 2010: 106–107.)

Suomessa maatilan käyttö kuntoutusympäristönä on vielä vähäistä verrattuna Yhdysvaltoihin ja Eurooppaan. Maatilaympäristössä voi toteutua monenlaisia työllistämisen toimintamuotoja sekä sosiaali- ja terveystaloudellisia. (MTT 2011.) Vaikka maatalouden hyödyntämistä terapeuttisena toimintana ja palveluna ei ole vielä tunnustettu, sitä on hyödynnetty monissa yrityksissä ja laitoksissa, esimerkiksi vankiloissa. Suomessa parhaiten tunnettu maataloutta hyödyntävä kuntoutusmuoto on ratsastusterapia. Ratsastusterapia on Kansaneläkelaitoksen tukemaa kuntoutusta ja ratsastusterapeutilla tulee olla laillistettu koulutus. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa lähestymistapa on holistisempi kuin ratsastusterapiassa. Se korostaa hyvää ilmapiiriä talliympäristössä ja hevosten läsnäolon positiivisia vaikutuksia nuoriin ja lapsiin. (Partanen ym. 2006: 135–138.)

4.2 Luonnon kokeminen

Toimintaterapian ydinasioita ovat ympäristön, toiminnan ja ihmisen dynaaminen vuorovaikutus. Suomalaisessa muotoilussa, kansansaduissa, tarinoissa sekä monissa luonto-metaforissa ja sananlaskuissa välittyy luontoympäristön erityinen merkitys suomalaisten kokemuksissa. Suomalaisissa tutkimuksissa selviää, että luontokokemukset ja niiden elvyttävyydet ovat yhteydessä työkuormituksesta palautumiseen ja elämäntyytyväisyyteen. Tieteellisin tutkimuksin on myös osoitettu, että oleilu ja kävely metsässä saavat aikaan verenpaineen laskua, pulssin hidastumista ja stressihormonin erityksen vähenemistä. (Hautala – Hämäläinen – Mäkelä - Rusi-Pyykönen 2011: 78–82.)

Hautala ym. (2011: 82) mukaan luonto tarjoaa toimintaterapialle hyvän toteutumisympäristön. Toimintaterapiaprosessin tavoitteita yhdessä suunniteltaessa luonto voi antaa virikkeellisen ympäristön. Toimintaterapeutti voi tarvittaessa myös auttaa sopivien apuvälineiden löytymisessä. Näin voidaan mahdollistaa tärkeä osa elämää luontoympäristössä ennen toimintakyvyn menettämistä. Kun puutarhanhoito tai siihen liittyvät toimet ovat asiakkaalle merkityksellisiä, voidaan niitä käyttää toimintaterapiassa.

4.3 Vuorovaikutus luonnon kanssa

Haubenhofer ym. (2010: 107–108) luokittelevat Green Care -toiminnan määritelmässä luonnon kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuvan terapian eko-, puutarha- ja eläinavusteiseen terapiaan sekä hoivamaatalouteen. Ekoterapiassa tuetaan toimintakyvyltään rajoittuneita henkilöitä hyödyntäen sekä kasvien että eläimistön kanssa tehtävää luonnonsuojelutyötä. Sen ensisijaisena tavoitteena on lisätä yksilön hyvinvointia ja toissijaisena tavoitteena auttaa luontoa. Hoivamaatalous (Care Farming) käsitteen määrittely vaihtelee Euroopassa maakohtaisesti, mutta tässä opinnäytetyössä käytämme Hine ym. (2008) määritelmää. Heidän mukaansa tarkoituksena hoivamaataloudessa on tarjota ympäristö, joka mahdollistaa merkityksellisiä toimintoja vaihteleville asiakasryhmille. Hoivamaatalousympäristössä yhdistyvät työn tekeminen ja hyvinvointipalvelut. Rahoituksen toimintaansa maatalo voi saada sekä tarjoamalla hyvinvointipalveluita että myymällä maataloustuotteita eläimistä ja/tai viljelyksistä. Työtoiminnan ja päivätoiminnan tarjoamisen ohessa hoivamaatilat voivat tarjota myös sosiaalista osallisuutta, kun-

toutusta, koulutusta ja asuinpaikan sekä sen toiminnalla voi olla terapeuttisia tavoitteita. (Haubehofer ym. 2010: 107–108.)

Eläinavusteisella terapialla (animal-assisted therapy, AAT) tarkoitetaan yleisesti käytetyn määritelmän mukaan tietyn asiakkaan tarpeisiin räätälöityä yksilöllistä ohjelmaa, joka hyödyntää asiakkaan ja eläimen välistä vuorovaikutusta. Sen luo ammattilainen (esimerkiksi toiminta- tai fysioterapeutti, sosiaalityöntekijä tai muu erikoistunut asiantuntija) ja se on tarkasti dokumentoitu ja arvioitu. Käytössä on myös termi eläinavusteinen interventio, jolla voidaan tarkoittaa eläinavusteista terapiaa tai eläinavusteisia toimintoja (animal-assisted activities, AAA). AAT:sta poiketen AAA voi olla myös koulutamattoman tai vapaaehtoisen harjoittamaa toimintaa, jossa ohjelma tavallisesti pohjaa yleisiin tarpeisiin. (Haubehofer ym. 2010: 109.) AAT voidaan integroida yksilö- tai ryhmäterapiaan ja sitä voidaan käyttää laajasti eri ikäluokkien ja toimintakyvyltään eritasoisten asiakkaiden kanssa (Chandler 2005: 5).

Eläimen läsnäolosta terapiaprosessissa saatavat edut asiakkaalle sisältävät mm. viihtyvyyden elementin, eläimen rauhoittavan vaikutuksen ja itsetunnon vahvistumisen eläinten käsittelyn taitojen kehittymisen myötä. Eläimen läsnäolo lisää ympäristöön kinesteettistä, taktillista, visuaalista, kuulo- ja hajuaististimulaatiota, mikä voi edistää tehtäviin keskittymistä ja terapeuttisten kokemusten integrointia. (Chandler 2005: 8.) Useat tutkimukset myös viittaavat siihen, että eläinavusteinen terapia voi edistää kykyä vastaanottaa sosiaalista tukea ja helpottaa sosiaalista vuorovaikutusta. Jotkin tutkimukset viittaavat myös siihen, että eläinten kanssa vuorovaikutuksella olemisella on fysiologisia vaikutuksia paitsi asiakkaiden myös työntekijöiden hyvinvointiin. (McNicholas - Collis 2006: 67–68.) Toisaalta terapiaeläimenä olemisen voi lisätä myös eläimen hyvinvointia: terapiatyö tarjoaa älykkyyttä aktivoivaa toimintaa ja se saa viettää enemmän aikaa omistajansa kanssa (Chandler 2005: 8).

Sams, Fortney ja Willenbring (2006: 268, 273) ovat tutkineet miten lasten sosiaalinen vuorovaikutus ja kielenkäyttö toimintaterapiainventioissa, joissa on mukana eläimiä, poikkeaa interventioista, joissa käytetään ainoastaan standardoituja menetelmiä. Pilotitutkimukseen osallistui 22 kouluikäistä autistista lasta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lapset jotka osallistuivat eläinavusteiseen terapiaan, käyttivät kieltä enemmän ja olivat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa enemmän kuin verrokkiryhmän lapset. Tut-

kimustulokset viittaavat siihen, että eläimet voivat parantaa motivaatiota ja edistää terapiaan sitoutumista.

Kuvio 3. TerapiaLampolan lampaista laitumella. (Kuva: Saukko 2011.)

Laine käyttää eläimiä osana toimintaterapiaa, minkä vuoksi hän on pohtinut eläinten asemaa eettisestä näkökulmasta laajemmin ja on tarkastellut kyseistä aihetta omassa opinnäytetyössään. Hän perustelee eläinten käyttöä osana terapiaa muun muassa sillä, että hän käyttää terapiassaan melko harvinaisia maatiaisrotuja ja vaalii näiden rotujen säilymistä. (Laine 2010.) Eläimiä ei saisi koskaan ”käyttää” vain välineenä, vaan niitä tulisi kohdella yhteistyökumppaneina ja suhteen tulisi olla vastavuoroinen. Eläinten luontaiset piirteet ja niiden käyttäytyminen tulee hyväksyä, eikä terapian ”onnistumista” saa laskea eläinten varaan. (Fine 2006: 140.) Opinnäytetyössään Laine on pohtinut, ettei eläinavusteisen terapian tulisi olla ensisijaista terapiaa vaan osa toimintaterapiaa. Lampaat tai muut eläimet voivat siis olla yksi väline toimintaterapiassa. Terapiasuhteessa asiakas ei ole vastuussa lampaista tai niiden hyvinvoinnista. (Laine 2008: 15.)

Maanviljelyä ja puutarhanhoitoa on käytetty psykiatrisissa hoitolaitoksissa jo 1800-luvulta. Toimintojen katsottiin olevan hyväksi potilaille, sillä se vie heidän ajatuksiaan pois sairaudesta. Toiminnallisuuden lisäksi kauniilla ja turvallisella ympäristöllä katsottiin olevan potilaisiin rauhoittava vaikutus. (Simson - Straus 1998: 5.) Haubenhofen ym. (2010) määrittelevät puutarhaterapian terapiaksi, jolla on kliiniset etukäteen asetetut tavoitteet ja jossa asiakas on keskipisteenä kuten toimintaterapiassa. Kasveja käytetään välineenä valituissa toiminnoissa, joilla pyritään saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Koska puutarhaterapia on kognitiivisen terapian muoto, se auttaa potilaita oppimaan uusia tai saamaan takaisin menetettyjä taitoja. American Association of Horticultural Therapy:n mukaan puutarhaterapian avulla voidaan kehittää muun muassa fyysisiä taitoja (tasapaino, koordinaatio, voima), keskittymiskykyä, muistia sekä ongelmanratkaisukykyä. (Haubenhofen ym. 2010: 109.)

Sempik, Aldridge ja Becker (2005) kokoavat teoksessaan yhteen yksityiskohtaisen tutkimuksen halki Iso-Britannian. Teoksessa on tutkittu toimintakyvyltään rajoittuneita henkilöitä, jotka käyttävät puutarhaterapiaa tai pienviljelyä terapiamuotona. (Sempik - Aldridge - Becker 2005: 2, 6.) Tutkimukseen osallistui 137 asiakasta ja tutkimusaineisto kerättiin sekä havainnoimalla että haastatteleamalla asiakkaita. Suurin osa näistä asiakkaista kärsi mielenterveysongelmista ja oppimisvaikeuksista. Muut tutkimukseen osallistuneet kärsivät fyysisistä sairauksista tai rajoituksista, alkoholiongelmista, työttömyydestä tai olivat joutuneet kidutuksen uhreiksi. Tutkimuksessa selviää että puutarhaterapia voi tukea sosiaalista osallistumista, kasvattaa itseluottamusta sekä parantaa mahdollisuuksia koulutukseen. (Sempik - Aldridge - Becker 2005: 17–18, 119.)

Toimintaterapeutit Söderback, Söderström ja Schäländer (2004: 246, 257) selvittävät tutkimuksessaan puutarhaterapian historiaa kirjallisuuskatsauksen avulla sekä kuvailevat ruotsalaisen Danderyd Hospital:in terapiapuutarhaprojektia, jossa asiakkaina on työikäisiä aivovammapotilaita. Tutkimuksessa käy ilmi, että puutarhaterapia edistää sosiaalista osallistumista, hyvinvointia sekä toimii välineenä sensomotoristen-, emotionaalisten- ja kognitiivisten toimintojen kehittämisessä. Tutkijat toteavat, että vaikka tutkimuksen tulokset ovat positiivisia, tulisi puutarhaterapian vaikuttavuutta tutkia syvemmin.

5 Opinnäytetyöprosessin kuvaus

Toivomus opinnäytetyöstä oli tullut Laineen puolesta Metropolia ammattikorkeakoululle ja opettajat esittelivät tämän aiheen opinnäytetyömme ideavaiheessa syksyllä 2010. Koska olimme kiinnostuneet luontoelementtejä hyödyntävästä sekä eläinavusteisesta toimintaterapiasta, päätimme ottaa Laineeseen yhteyttä. Kävimme tutustumassa Laineen maatilalla ja keskustelemassa alustavasti opinnäytetyön toteuttamisesta ja ideoinnista marraskuussa 2010. Tämän jälkeen laadimme alustavan ideahahmotelman opinnäytetyön laatimisesta. Otimme aiheen tiimoilta yhteyttä myös Green Care -hankkeisiin. Olimme yhteydessä maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Green Care -hankkeen tutkimuspäällikköön syksyllä 2010 ja alkuvuodesta 2011, joka ohjasi meidät ottamaan yhteyttä työtehtöseuran (TTS) tutkijaan Irene Roosiin. Tapasimme Roosin helmikuussa 2011 ja sovimme, että opinnäytetyö linkittyisi VIVA-hankkeeseen. Keväällä 2011 laadimme tutkimussuunnitelman ja sopimus yhteistyökumppanin kanssa allekirjoitettiin syyskuussa 2011. Aineiston keruu ja analysointi suoritettiin syksyllä 2011 ja raporttia työstettiin samanaikaisesti.

Opinnäytetyö on toteutettu käyttäen laadullista tutkimusmetodia. Laadulliselle eli kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on monitasoisuus, kompleksisuus ja ilmaisullinen rikkaus sekä ilmiön tarkastelu monesta eri näkökulmasta. Kvalitatiivinen aineisto voi olla tuotettu joko autenttisesta tilanteesta tai tutkimusta varten järjestetystä tilanteesta. Kyseiset tilanteet on dokumentoitava mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Tällöin tämä sanatarkka kuvaus koko tilanteesta on tulevien analyysien kohteena. (Alasuutari 1999: 83–84.)

Valitsimme aineistonkeruun menetelmiksi havainnoinnin ja haastattelun yhdistelmän. Useamman menetelmän yhdistely tuo esiin uusia näkökulmia ja lisää tutkimuksen luotettavuutta. Jos käytetään vain yhtä tutkimusmenetelmää, saattaa tutkija harhautua ajattelemaan löytäneensä oikean tuloksen. Eri menetelmillä saatetaan saada erilaisia tuloksia, jolloin voidaan poistaa perusteetonta varmuutta. (Hirsjärvi - Hurme 2000: 38–39.)

Havainnoitava asiakkaamme oli yläkouluikäinen tyttö. Hän on käynyt toimintaterapiassa TerapiaLampolassa noin kahden vuoden ajan motoristen ongelmien ja toiminnan ohja-

uksen ja hahmottamisen vaikeuksien vuoksi. Asiakas ja hänen vanhempansa ovat valinneet toimintaterapian toteutettavaksi maatilaympäristössä.

Lasten osallistuessa tutkimukseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa, sillä lapsilla ei oleteta olevan täyttä kompetenssia tehdä informoitua suostumusta. Lopullisen päätöksen osallistumisestaan tai osallistumatta jättämisestä tekee kuitenkin lapsi itse. Kun lupaa kysytään lapselta itseltään, on tutkittavan informointi tutkimuksesta suunniteltava kohderyhmän huomioivalla tavalla. Tutkijan on huolehdittava siitä, että osallistumisessa vapaaehtoisuuden periaate toteutuu käytännössä. (Kuula 2006: 147–153.) Opinnäytetyömme esimerkkiasiakas on alaikäinen ja näin ollen tarvittiin suostumus havainnointiin ja haastatteluun sekä lapselta itseltään että hänen huoltajaltaan. Opinnäytetyökumppanimme Laine selvitti, mitä lupia opinnäytetyön esimerkkiasiakkaan havainnointiin tarvitaan, ja pyysi tarvittavat luvat sekä asiakkaalta että asiakkaan vanhemmilta.

Kun puhutaan tutkimusaineistosta, luottamuksellisuus tarkoittaa aineistonkäytöstä tutkittavien kanssa tehtäviä sopimuksia ja lupauksia. Joissakin tilanteissa aineisto ei ole täysin anonymisoitavissa ja siksi aineistoon sovelletaan henkilötietolakia. Siinä määritelty vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia henkilöitä, jotka keräävät henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineistoja. Henkilötietolain mukaan erityisen arkaluonteisiksi katsotaan muun muassa tiedot, jotka kuvaavat henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä. (Kuula 2006: 88–91.) Opinnäytetyön esimerkkiasiakkaan tunnistettavuuden täydellinen peittäminen on hankalaa, sillä asiakkaan saama kuntoutusmuoto (maatilalla tapahtuva toimintaterapia) on Suomessa hyvin harvinainen ja lisäksi yhteistyökumppanillamme Laineella ei käy kovinkaan paljon lapsiasiakkaita. Tästä syystä on kiinnitettävä erityistä huomiota opinnäytetyön luottamuksellisuuteen, aineiston säilyttämiseen ja valmiin opinnäytetyön julkaisemisesta tehtäviin sopimuksiin tutkittavan asiakkaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Perusteltua on olla ilmoittamatta opinnäytetyössä esimerkiksi asiakkaan tarkkaa ikää.

5.1 Esimerkkiasiakkaan havainnointi

Havainnoimalla saadaan tietoa siitä, mitä todella tapahtuu: toimivatko ihmiset todella siten kuin he sanovat toimivansa. Tieteellinen havainnointi ei ole vain asioiden näke-

mistä, vaan tietoista tarkkailua. (Hirsjärvi ym. 2009: 212.) Havainnointi sopii käytettäväksi metodiksi, kun tutkitaan muun muassa yksittäisen ihmisen toimintaa ja ympäristöä (Vilkkä 2006: 38) ja näin ollen se sopii hyvin opinnäytetyömme aiheen tutkimusmetodiksi.

Tieteellinen havainnointi tulee suorittaa aina järjestelmällisesti ja kurinalaisesti, mutta tästä huolimatta havainnointivirheitä voi tapahtua. Havainnointivirheiden tunnistamiseksi on kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, että havainnoijat havainnoivat samalla tavalla ja muistiinpanot pyritään tekemään välittömästi. Myös havainnoijan mielentilalla, mieltymyksillä, ennakkoluuloilla sekä käsityksellä suotavista tuloksista saattaa olla vaikutusta havaintoihin ja niiden merkitsemiseen virheellisesti. (Vilkkä 2006: 100.) Havainnoinnin apuvälineenä käytimme videointia, joka toimi muistin tukena ja auttoi havainnoimaan asioita, jotka jäivät varsinaisessa havainnointitilanteessa huomiotta häiriötekijöiden vuoksi.

Havainnointi voi olla systemaattista ja tarkasti jäsenneltyä tai vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta. Nämä ovat havainnointilajien ääripäät ja usein käytännössä esiintyy paljon näiden havainnointilajien välimuotoja. (Hirsjärvi ym. 2009: 214–215.) Opinnäytetyössämme käytämme havainnointia, jossa painottuu systemaattinen menetelytapa. Koemme olennaiseksi rajata havainnoitavia asioita, jotta saatavan aineiston määrä pysyy kohtuullisena ja kohdentuu tarkastelemiimme asioihin. Jäsennellyn havainnoinnin apuna on hyvä käyttää erilaisia tarkistuslistoja, joissa on lueteltuna vain ne toiminnot tai asiat, joita on tarkoitus havainnoida (Hirsjärvi ym. 2009: 215–216).

Kohdentaaksemme havainnoinnissa huomiomme tutkimiimme asioihin suunnittelimme havainnointilomakkeen (liite 2), joka laadittiin EHP:n fyysisen ympäristön tarkistuslistan pohjalta. Idea tarkistuslistan hyödyntämiseen nousi Kyriopouloksen ja Ohenojan (2007) opinnäytetyöstä Päiväkotitoimintaympäristönä. Opinnäytetyössä havainnointilomakkeen kysymykset oli muodostettu päiväkotiympäristöön sopiviksi tarkistuslistan teemojen pohjalta. Koimme tämän toimivaksi tavaksi hyödyntää EHP:n teoriaa ja se sopi hyvin opinnäytetyömme toteutukseen. Poimimme tarkistuslistasta tarpeisiimme sopivat teemat ja muutimme ne maatilaympäristöön liittyviksi kysymyksiksi. Havainnoidaksemme terapian interventiotyylejä lisäsimme havainnointilomakkeeseen terapiainterventiota käsittelevän osion. Tähän teemat nostimme EHP:stä. Selvittääksemme lomak-

keen toimivuutta, suoritimme havainnointilomakkeen koekäytön ennen varsinaista havainnointia. Koehavainnointi suoritettiin toisen opinnäytetyön tekijän tuttavien maatilalla havainnoiden ja videoiden koehenkilöä, joka teki maatilatöitä. Testauksemme pohjalta muokkasimme havainnointilomakkeen kysymysten järjestystä ja muotoilua hiukan sekä yhdistimme ja poistimme joitakin kysymyksiä. Vaihdoin kysymysten 3 ja 6 järjestystä sekä lihavoin ne kohdat, joita oli mahdollista havainnoida ennen asiakkaan saapumista paikalle. Yhdistimme kysymykset 13 ja 14 sekä lisäsimme lomakkeeseen kirjoitustilaa kysymysten alle. Koevideoinnin pohjalta teimme itsellemme muistilistan kameran käyttöön ja kuvakulmiin liittyen.

Havainnointi toteutui syyskuussa 2011 Laineen maatilalla Riihimäellä. Videoimme yhden terapiakerran, jonka kesto oli noin tunti. Havainnointipäivänä menimme Laineen maatilalle ennen terapian alkamista. Havainnoimme ympäristöstä niitä tekijöitä (katso liite 2, lihavoidut kysymykset), joita oli mahdollista havainnoida ennen terapiaa ja valmistauduimme videointiin. Varsinaisessa havainnointitilanteessa toinen keskittyi videoimiseen ja toinen havainnoimaan sellaisia asioita, joita ei videolta pysty havainnoimaan. Terapiatilanteen jälkeen katsoimme videon useaan kertaan täyttäen samalla havainnointilomaketta.

5.2 Toimintaterapeutin haastattelu

Haastattelu on joustava tutkimusmenetelmä ja sen avulla on mahdollista suunnata tiedonkeruuta itse tilanteessa. Se korostaa ihmisen roolia tutkimuksessa: hän luo merkityksiä ja on tutkimuksessa aktiivinen. Se on myös hyvä menetelmä, kun tutkitaan vähän kartoitettua aihetta, jolloin vastausten suuntia on vaikea tietää etukäteen. (Hirsjärvi - Hurme 2000: 34–35.) Maatilaympäristön hyödyntäminen hyvinvointipalveluiden tuottamisessa on melko uusi asia ja siksi opinnäytetyön tutkimusmenetelmien oli hyvä olla joustavia. Yhteistyökumppanillamme Laineella ja esimerkkiasiakkaalla on suuri rooli aineiston keruussa ja siksi ihmistä korostava tutkimusmenetelmä sopi hyvin opinnäytetyöhömmen. Toisaalta haastattelun luotettavuutta on syytä pohtia tarkkaan, sillä haastattelun katsotaan sisältävän monia haastattelijasta sekä haastateltavasta riippuvia virhelähteitä. Esimerkiksi haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi - Remes - Sajavaara 2009: 35.)

Opinnäytetyössä haastattelimme yhteistyökumppaniamme Lainetta. Pohdimme myös asiakkaan sekä hänen vanhempiansa haastattelua aineistonkeruun menetelmänä. Vanhempien haastattelun kohdalla tulimme siihen tulokseen, ettemme sitä kautta saisi välttämättä vastauksia selvityksen alla oleviin asioihin. Tavoitteenamme oli selvittää maatilaympäristön mahdollisuuksia itse terapiatilanteessa, ja koska vanhemmat eivät ole näissä tilanteissa läsnä, ei heillä ole välttämättä sellaista tietoa, mitä pystyisimme tässä opinnäytetyössä hyödyntämään. Myös asiakkaan haastattelua mietimme pitkään, mutta lopuksi luovuimme siitä, koska koimme ettei yhden asiakkaan kokemus maatilasta terapiaympäristönä tarjoaisi merkittävää tutkimustulosta. Koimme myös järkeväksi rajata aiheen käsittelemään vain ympäristöä ja interventiota. Tähän päätökseen haimme vahvistusta Laineelta.

Valitsimme haastattelun muodoksi teema- eli puolistrukturoidun haastattelun. Teema-haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen mukaan, mutta kysymysten sanamuotoja ja järjestystä voidaan vaihdella. Näin ollen jotakin haastattelun näkökulmia on sidottu, mutta ei kaikkia. (Hirsjärvi - Hurme 2000: 47–48.) Koimme tämän hyväksi menetelmäksi, koska tällä tavoin saamme kohdennettua haastattelun valitsemiimme teemoihin ja todennäköisemmin vältymme keräämästä aineistoa, joka ei vastaa tutkimuskysymykseemme. Teemahaastattelu mahdollistaa kuitenkin myös esimerkiksi vastaus-ten tarkentamisen ja saattaa tuoda esiin olennaisia aiheeseen näkökulmia, jotka tiukasti strukturoiduissa haastatteluissa saattaisivat jäädä huomioimatta.

Teemahaastattelun runkoa suunniteltaessa ei laadita tarkkaa kysymysluetteloa vaan teema-alueluettelo, jonka teemat edustavat teoreettisten pääkäsitteiden alakäsitteitä ja –luokkia. Laadimme haastattelun rungon (liite 3) EHP-teorian ja videoinnin pohjalta. Ennen varsinaista haastattelua on suunniteltava myös käytännön järjestelyt, joita ovat haastattelun ajankohta, paikka, likimääräinen kesto ja haastattelun välineistö (Hirsjärvi - Hurme 2000: 66, 73).

Toteutimme haastattelun Laineen kotona. Lähetimme Laineelle etukäteen informaatiota siitä, mihin tulisimme haastattelussa keskittymään. Katsoimme videoidun terapiainter-vention haastattelun lomassa. Haastattelulla pyrimme saamaan vastauksia siihen, millaisia interventioita Laine toteuttaa esimerkkiasiakkaan lisäksi ja millaisia interventioita

hänellä on suunnitelmissa toteuttaa tulevaisuudessa. Kysyimme myös kysymyksiä hänen näkemyksestään ympäristön rajoitteista ja hyödyistä. Haimme haastattelulla vahvistusta tekemillemme havainnoille. Äänitimme haastattelun ja litteroimme sen tekstiksi.

5.3 Aineiston analyysi

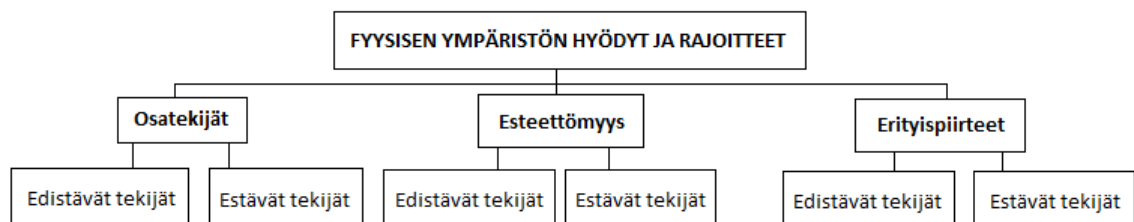
Aineiston analyysin tarkoitus on selkeyttää aineistoa ja näin tuottaa uutta informaatiota tutkittavasta asiasta. Informaatioarvon kasvattamiseen pyritään luomalla hajanaisesta aineistosta mielekästä ja selkeää. Teoreettinen viitekehys määrää sen, millaista menetelmää sen analyysissä kannattaa käyttää ja millainen aineisto kannattaa kerätä. (Eskola - Suoranta 1998: 138.) Vilkan (2005: 115) mukaan laadullisissa tutkimuksissa analysoitava aineisto on aina teksti- tai kuvamuodossa.

Laadullinen analyysi koostuu havaintojen pelkistämisen ja arvoituksen ratkaisemisen vaiheista. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa huomio kiinnitetään vain siihen, mikä on tutkimuskysymyksen ja teoreettisen viitekehysten kannalta olennaista. Havaintomäärää karsitaan havaintojen yhdistämisellä siten, että etsitään havaintojen yhteinen nimittäjä tai piirre tai muotoillaan sääntö, joka pätee koko aineistoon. Arvoituksen ratkaisemisen vaiheessa käytettävissä olevien vihjeiden ja tuotettujen johtolankojen pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Selittämisen vaiheessa merkitystulkintojen tekemisessä voidaan käyttää yksittäisiä viittauksia aineistoon, esimerkiksi puhesitaatteja, jotka selittävät tehtyä tulkintaa tai antavat hyvän tulkintavihjeen (Alasuutari 1999: 39–44, 52). Analysoimme aineiston teorialähtöisesti sisällönanalyysillä. Tuomen ja Sarajärven (2002: 116–117) mukaan teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aiemmat tutkimukset aiheesta ja teoria ohjaavat vahvasti luokitusten ja käsitteiden määrittelyä ja analyysiä tutkimusaineistosta. Hyödynsimme aineiston analyysissä EHP-viitekehysten käsitteitä.

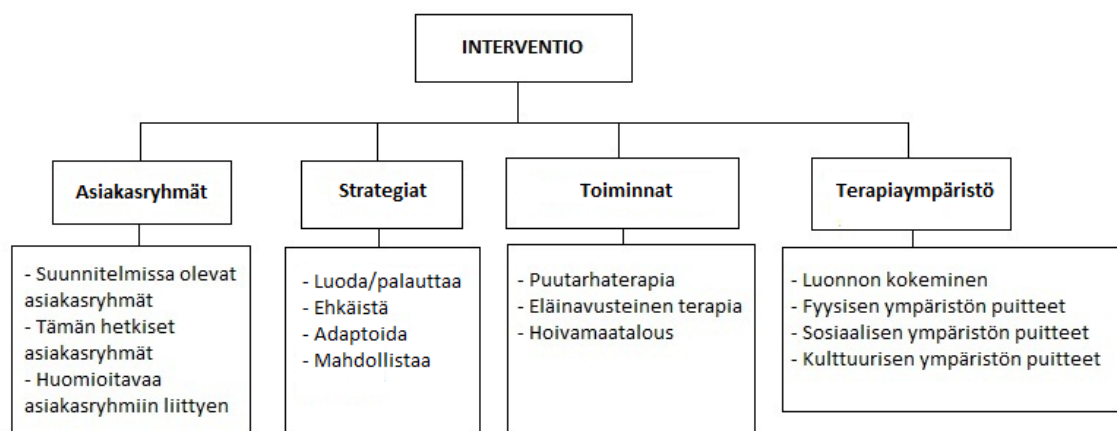
Purimme molempien täyttämät havainnointilomakkeet selkeiksi ilmaisuiksi taulukkoon. Alkuperäisten ilmaisujen viereen kirjasimme havainnoista pelkistämämme muodon. Litteroituun tekstiin merkkasimme tutkimuskysymyksiimme vastaavat asiat. Tämän jälkeen siirsimme poimimamme kohdat omaan taulukkoonsa ja kirjasimme myös näiden alkuperäisten ilmaisujen viereen pelkistämämme muodon.

Havainnointilomakkeesta ja haastattelusta pelkistämämme ilmaiset jaottelimme tutkimuskysymyksiemme mukaan ympäristön hyötyjä ja rajoitteita kuvaileviin sekä interventiota kuvaileviin havaintoihin ja keräsimme ne omiin listoihinsa. Osa havainnoista liittyi molempiin tutkimuskysymyksiin ja siksi lisäsimme ne molempia tutkimuskysymyksiä käsitteleviin listoihin. Koska aineistosta nousi ympäristön fyysisten ominaisuuksien lisäksi myös kulttuurisia ja sosiaalisia piirteitä, jaottelimme ne intervention osatekijöihin liittyviksi tekijöiksi.

Fyysisen ympäristön hyötyjä ja rajoitteita kuvailevat havainnot erittelimme kolmeen pääluokkaan EHP-viitekehyksen fyysisen ympäristön tarkastuslistan mukaan. Pääluokiksi määrittelimme fyysisen ympäristön osatekijät, esteettömyyden ja erityispiirteet. Kunkin pääluokan jaoimme kahteen alaluokkaan, edistäviin ja estäviin tekijöihin. Näille alaluokille jaoimme vielä kullekin omat alaluokkansa. Etsimme alaluokista yhdistäviä piirteitä ja otsikoimme ne. (Katso Kuvio 4.)

Kuvio 4. TerapiaLampolan fyysisen ympäristön hyödyt ja rajoitteet. (Saukko ja Warsell 2011.)

Kuvio 5. TerapiaLampolassa toteutettavan intervention osatekijät. (Saukko ja Warsell 2011.)

Interventiota kuvailevat havainnot jaottelimme EHP-viitekehyksen käsitteitä mukaillen pääluokkiin: asiakaskunta (yksilö), toiminta (tehtävä), ympäristö (konteksti) ja strategiat. Pääluokkien alle keräämistämme havainnoista etsimme jälleen yhteisiä piirteitä ja jaoimme ne näiden piirteiden mukaan alaluokkiin. (Katso Kuvio 5.)

6 Maatilaympäristön mahdollisuudet tarkastelemassamme interven-tiossa

Havainnoimallamme terapiakerralla havaitsimme ympäristön osatekijöiden, esteettömyyden sekä erityispiirteiden edistäviä ja estäviä tekijöitä. Terapeutin käyttämissä strategioissa korostui luoda -strategia. Muita terapeutin käyttämiä strategioita olivat mahdollistaa, muokata/adaptoida sekä ehkäistä.

6.1 Fyysisen ympäristön hyödyt ja rajoitteet

Terapiaympäristössä havainnoimme miten ympäristön osatekijät, esteettömyys ja erityispiirteet rajoittavat tai mahdollistavat asiakkaan toimintaa. Fyysisen ympäristön osatekijöihin sisältyvät maasto, esineet, ja seutu, rakennettu ympäristö, sää ja luonnollinen ympäristö (Dunn ym. 2003: 233). TerapiaLampolan fyysisen **ympäristön osatekijöiden** edistäviksi tekijöiksi havainnoinnissa ja haastattelussa nousivat ympäristön elvyttävyys, uudet tilat, luontevasti ympäristöstä nousevat toiminnat, motivoivat elementit, yksilökohtaiset tekijät sekä tilanteiden vaihtelevaisuus. Laine (2011b) kertoo havainneensa asiakkaissa voimaantumista heidän toimiessa yhdessä eläinten kanssa. Esimerkkinä ympäristön elvyttävyydestä hän kertoo vilkkaasta pojasta, joka rauhoittui terapiassa karitsa sylissä pitkäksi aikaa.

„joskus mul oli yks poika, joka oli aika villi, niin joku kerta hän istu vaan kesy pässi sylissä ja silitteli sitä, niin siit tuli semmonen olo et mä en haluu keskeyttää sitä, et täs on nyt varmaan jotain tärkeitä, ku se oli niin intensiivisesti se pässi sylissä. Et mä sit muina naisina puuhailin jotain muuta siellä aidan toisella puolella..”.

Hautala ym. (2011: 82) mukaan luonto tarjoaa toimintaterapialle hyvän ja virikkeellisen toteutumisympäristön. Havainnoimassamme terapiatilanteessa tämä tuli hyvin näkyviin; toimintoina terapiassa käytettiin ympäristöstä luonnostaan nousevia toimintoja ja toiminnan porrastaminen ympäristössä oli luontevaa. Laine (2011b) hyödyntää interventioissa pääasiassa ympäristön luonnollisia elementtejä. Tasapainoharjoituksia voidaan tehdä metsässä tai rakennustyömaalla, lampaista saatavaa villaa voidaan käyttää karstaamiseen ja huovutukseen ja aitojen yli kiipeämistä voidaan käyttää fyysisenä harjoitteena osana muuta kokonaisuutta. Sosiaalisia taitoja ja sanatonta viestintää voidaan harjoitella tarkkailemalla eläinten käyttäytymistä. Avoin terapiatilanne mahdollis-

taa myös luonnollisten sosiaalisten tilanteiden harjoittelun ja on verrattavissa tässäkin suhteessa enemmän arkielämään. Asiakkaita motivoivana elementtinä Laine (2011b) kokee eläimet sekä ympäristölle merkitykselliset toiminnot.

Fyysisen ympäristön estäviksi osatekijöiksi nousivat tilanteiden arvaamattomuus ja yksilökohtaiset tekijät. Laine (2011b) toteaa, että ulkona toimiessa tilanteet voivat muuttua yllättäen joko eläinten tai säiden vuoksi. On myös mahdollista, että terapiatilanteeseen poikkeaa joku ulkopuolinen henkilö. Tämä voi olla joillekin asiakkaille liian kuormittavaa. Havainnointitilanteessa terapeutti tarkkaili eläimiä ja niiden käyttäytymistä suhteessa asiakkaaseen. Eläinten kanssa työskenneltäessä asiakkaan osallistuminen on harkittava aina yksilökohtaisesti. Vaikka Laineen maatilalla olevat vuohet ja lampaat allergisoivat vain vähän, asiakas voi pelätä niitä tai työskentely niiden kanssa ei muutoin ole mahdollista.

”.. just jostain lapsest voi olla kiva ajaa niit takaa, mut eihän eläimet siit taas sit tykkää”.

Dunn ym. (2003: 233–234.) mukaan ympäristön esteettömyyttä määriteltäessä on otettava huomioon pääseekö henkilö tilaan ja pystyykö hän toimimaan siellä. Huomiota tulee kiinnittää esimerkiksi seuraaviin asioihin esteettömyydessä: polut, maaperän pinta, sisäänkäynnit, wc-tilat ja portaat. **Esteettömyyttä** edistäviksi asioiksi nousivat maaston sopivuus sekä se, että uudet tilat mahdollistavat eläinkokemukset myös pyörätuolilla. Havainnoimallamme terapiakerralla käytetty alue oli asiakkaalle sopivan haasteellinen. Vaikka polut ja maaperän pinta olivat epätasaisia, ne olivat esteettömiä asiakkaalle ja haastoivat hänen toimintakykyään. Terapeutin mukaan haasteellinen maasto voi toisaalta olla myös esteettömyyden estävä tekijä. Havainnoitavalle asiakkaalle metsä olisi luultavasti liian haasteellinen maasto liikkua. Laine (2011b) kertoo myös itse kaatuneensa kerran terapiatilanteessa. Esimerkki-interventiossa käytetyssä maastossa olisi ollut haasteellista liikkua esimerkiksi pyörätuolilla.

Hyvä ympäristö tarjoaa vaihtoehtoisia käyttötapoja, aistielämyksiä ja vaihtelevuutta toimintakyvyltään erilaisille ihmisille. Se on turvallinen mutta silti haasteellinen. (Tapaninen – Kotilainen 2002: 90.) Fyysisen ympäristön erityispiirteisiin sisältyy EHP-viitekehyksessä muun muassa esineen käytön vaatimukset, ärsykkeet, kulttuuriset tun-

nukset, ulkoasu ja tunnelma (Dunn ym. 2003: 233–234). **Ympäristön erityispiirteistä** korostuivat edistävinä tekijöinä motivoivat tekijät, miellyttävät aistiärsykkeet ja se, että ympäristö haastaa toimintakykyä. Estävinä tekijöinä esille tulivat yksilökohtaiset tekijät sekä häiritsevät aistiärsykkeet.

Kuten Kielhofner (2008: 88) toteaa, on tärkeää huomata ero ympäristön ominaisuuksien ja niiden yksilöön kohdistuvan todellisen vaikutuksen välillä. Koska ihmiset ovat yksilöllisiä uskomuksissaan, kyvyissään ja suorituskyyvyssään, siinä missä sama ympäristö sitouttaa ja innostaa yhtä ihmistä, se ylikuormittaa toista ja pitkästyttää kolmatta. Laine (2011b) kertoo, että ympäristön runsaat aistiärsykkeet ovat sekä edistävä, että estävä tekijä. Maatilalla toteutettavassa terapiassa puitteet ovat luonnolliset sisältäen paljon erilaisia aistiärsykeitä. Havainnointitilanteessa oli aistittavissa muun muassa erilaisia hajuja ja tuoksuja eläimiin ja luontoon liittyen, eläinten ja ympäristössä liikkuvien ajoneuvojen ääniä sekä paljon erilaisia tuntoaistimuksia. Miellyttävinä aistiärsykeinä esiin tulivat esimerkiksi ulkoilman raikas ja puhdas tuoksu sekä näköaistimuksina sopiva valon määrä sekä kaunis ja rauhallinen luonto. Jollekin asiakkaalle ärsykkeet voivat olla miellyttäviä ja voimaannuttavia, kun taas toiselle ne voivat olla ylikuormittavia ja hajottaa toimintaa. Laine (2011b) toteaa, että runsaiden ärsykkeiden ja laajan terapia-alueen vuoksi asiakkaan, jolla on keskittymiskyvyn ongelmia, fokuoiminen terapiaan voi olla haastavaa. Laine pohtii myös sitä, olisiko ympäristö liian haasteellinen aistiherkälle lapselle ja miten autistinen henkilö reagoisi ympäristössä oleviin ärsykeisiin. Jotkut asiakkaat voisivat kokea myös epähygieenisyyden maatilalla toteutuvaa toimintaterapiaan osallistumista tai toimintaa rajoittavana tekijänä.

Maatilatoimintojen konkreettisella merkityksellisyydellä Laine (2011b) toteaa olevan motivoiva vaikutus asiakkaisiin. Havainnointitilanteessa toiminnot olivat moniulotteisia, vaativat useita kognitiivisia taitoja ja esineillä ja toiminnoilla oli konkreettinen hyöty maatilaympäristössä. Ympäristön käyttö oli suunnitelmallista ja ympäristössä olevat vihjeet ohjasivat asiakkaan toimintaa. Maatilatoiminnot tuovat asiakkaalle tuottavuuden tunteen ja hän näkee konkreettisesti, mitä on tehty. Laaja terapia-alue mahdollistaa terapiassa paljon ja Laine suunnittelee tulevaisuudessa toteuttavansa myös ryhmiä miehille, joissa terapian välineenä voisi olla maatilatoimintoja.

Maatilan tunnelma oli havainnointihetkellä kiireetön. Käynnissä oleva rakennustyömaa luo kuitenkin omat haasteensa Laineen työskentelyyn. Hän kertoo, että turvallisuusasioihin on kiinnitettävä erityishuomiota tällaisessa ympäristössä. Ulkoympäristön riskit ovat suuremmat verrattuna sisätiloihin ja eläinten kanssa on oltava aina valppaana. Terapiatilanteessa Laine muistutti asiakasta useaan otteeseen haasteellisesta ja epätaisesta maastosta sekä huomioi koko ajan ympärillä liikkuvat eläimet ja niiden suhteen asiakkaaseen. Keskusteltaessa tulevaisuudessa mahdollisesti toteutuvista nuorten ryhmistä Laine toteaa, että kolme asiakasta olisi enimmäismäärä tällaisessa ympäristössä.

6.2 Intervention osatekijät TerapiaLampolassa

EHP-viitekehys (Dunn ym. 2003) määrittelee suorituskyvyn yksilön, tehtävän ja kontekstin suhteeksi. Lisäksi se kuvailee myös viisi intervention strategian lähestymistapaa. Etsiäksemme vastauksia tutkimuskysymykseemme, millaisia interventioita toteutetaan ja on suunnitelmissa toteuttaa TerapiaLampolassa, erittelimme intervention osatekijöitä EHP-viitekehyksen teemoja mukaillen. Intervention osatekijöiden pääluokiksi luokittelimme asiakasryhmät (yksilö), toiminnot (tehtävät), terapiaympäristön (konteksti) sekä strategiat.

Yksilöt, joiden suorituskyyä interventiossa tarkastellaan, ovat asiakkaat. Aineistossa **asiakasryhmiä** käsittelevät havainnot jakautuivat tähänhetkisiin asiakasryhmiin, suunnitelmissa oleviin asiakasryhmiin ja huomioitaviin asioihin eri asiakasryhmiin liittyen. Haastattelussa Laine toteaa, että tällä hetkellä asiakasryhminä hänellä on maatilalla ollut lähinnä kouluikäisiä, mutta suunnitelmissa on tulevaisuudessa toteuttaa myös aikuisasiakkaiden terapioita. Hän kertoo myös, että kuntoutustyöryhmässä on ollut puhetta erityisesti ryhmistä. Uusia asiakasryhmiä, joille Laine kokee maatilalla tapahtuvan toimintaterapian sopivan, ovat autistiset ja psykiatriset asiakkaat. Maatila on terapiaympäristönä varsin poikkeava ja tästä syystä terapeutin on harkittava ja huomioitava eri asiakasryhmiin liittyen monia asioita. Erityisesti maatilaympäristössä korostuvat muun muassa turvallisuuteen liittyvät asiat, ryhmien koko sekä nuorten asiakkaiden vanhempien informoiminen terapian avoimuudesta ja sopivasta vaatetuksesta.

TerapiaLampolassa **toiminnot** nousevat maatilantoiminnoista, joissa luontoelementtien hyödyntäminen korostuu. Haubenhofer ym. (2010: 107–108) luokittelevat Green Care -toiminnan määritelmässä luonnon kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuvan terapian eko-, puutarha- ja eläinavusteiseen terapiaan sekä hoivamaatalouteen. Haastattelun ja havainnoinnin perusteella Laineen toteuttamissa interventioissa on havaittavissa piirteitä erityisesti hoivamaataloudesta ja eläinavusteisesta terapiasta sekä hieman myös puutarhaterapiasta. Havainnoimallamme terapiakerralla toimintoina käytettiin eläinten hoitoon liittyviä tehtäviä, maatilatoimia ja kiipeilyharjoituksia. Yhdessä terapeutin kanssa asiakas ruokki eläimiä ja kävi ajamassa lampaita takaisin aitaukseen. Eläinten kanssa tekemisissä oltiin myös vuohia taluttaessa ja aidan pystyttämisen lomassa jäätiin hetkeksi rapsuttelemaan lampaita. Terapiakerran alkupuolella terapeutti ja asiakas viikkasivat yhdessä suuren pressun kasaan ja loppupuolella tehtiin kiipeilyharjoituksia aitoja ja rakennustyömaan tikkaita hyödyntäen. Laineen mukaan terapiotoimintoina on muilla kerroilla käytetty muun muassa myös villan karstaamista ja huovuttamista.

Havainnoimamme terapian kontekstiin eli **terapiaympäristöön** liittyviä asioita aineistosta nousi fyysisten ominaisuuksien lisäksi myös kulttuuristen sekä sosiaalisten puitteiden osalta. Tällä hetkellä terapiat tapahtuvat suurelta osin ulkona ja tulevat sisätilat laajentavat mahdollisuuksia, sekä mahdollistavat myös säistä riippumattomat terapiat. Maatilan töillä on tärkeä merkitys, mikä oletettavasti motivoi asiakasta. Sosiaalisilta puitteiltaan maatila on erityislaatuinen terapiaympäristö, sillä maatilalla terapiatilanteeseen saattaa poiketa muita ihmisiä ja tämän kaltainen avoin terapiatilanne vastaa enemmän arkielämää.

”..tos tulee enemmän sitä elämisen makua, eri tavalla.”

Maatilalla tapahtuvassa terapiassa luonnon kokeminen jo sinällään voidaan nähdä terapeuttisena. Tieteellisin tutkimuksin on myös osoitettu, että oleilu ja kävely metsässä saavat aikaan verenpaineen laskua, pulssin hidastumista ja stressihormonin erityksen vähenemistä (Hautala ym. 2011: 78–82). Havainnoinnissa tuli selkeästi esille ympäristöstä nouseva luonnon läheisyys ja ympäristö tarjosi paljon erilaisia aistimuksia.

EHP-viitekehys hahmottelee viisi intervention **strategiaa**: luoda/palauttaa, korjata, adaptoida/muokata, ennaltaehkäistä ja mahdollistaa (Dunn - Brown - Youngstrom 2003: 222–224). Näistä korostui selkeästi aineistossa luoda-strategia: esimerkkiasiakkaan terapiassa uusia taitoja luodaan jo pelkästään kulkemalla epätasaisessa maastossa ja harjoittamalla sitä kautta kehon motoriikkaa. Terapeutti pyrki tukemaan myös asiakkaan toiminnan ohjauksen taitoja kannustamalla asiakasta suunnittelemaan itse toimintaansa esimerkiksi pressua taitellessa ja aittaa kiinnittäessä. Havaitsimme aidan kiinnittämisen olevan myös hyvä hienomotoristen taitojen harjoite. Aineiston perusteella interventioista nousi myös adaptoivan/muokkaavan ja ennaltaehkäisevän strategian piirteitä. Laine kertoo, että esimerkiksi eläimiä otetaan terapiaan mukaan porrastetusti asiakkaan kykyjen ja mielenkiintojen mukaan. Ennaltaehkäisevä strategia tulee esiin Laineen mukaan lähinnä uusien ongelmien ehkäisemisenä taitojen tukemisen kautta. Uusien tilojen myötä tulee esille myös mahdollistava interventiostrategia: Laineen mukaan uusissa tiloissa mahdollistuvat eläinkokemukset myös pyörätuolilla.

7 Yhteenveto

Tulosten perusteella maatila luo toimintaterapialle monipuolisen ympäristön ja avoimena terapiaympäristönä mukailee todellista elämää. Tilanteiden vaihtelevuus asettaa haasteita intervention suunnittelulle ja ennakoinnille, mutta samalla se mahdollistaa yllättävissä tilanteissa toimimisen harjoittelun. Maatilaympäristö tarjoaa paljon aistiärsyksiä ja joillekin asiakkaille ne voivat olla ylikuormittavia ja toimintaa hajottavia. Tämän vuoksi kyseinen ympäristö ei sovi kaikille asiakkaille. Toisaalta runsaat aistiärsykkeet voivat myös mahdollistaa paljon interventiossa: ne voivat olla myös miellyttäviä ja voimaannuttavia. Laine on havainnut eläinten ja ympäristön elvyttävyyden vaikutuksia asiakkaisiin.

Maatilan maasto haastoi esimerkkiasiakkaan toimintakykyä ja liikkuminen ympäristössä jo sinällään oli hänelle fyysinen harjoite. Toisaalta maasto voi olla liian haasteellinen kulkea joillekin asiakkaille. Uudet TerapiaLampola-tilat mahdollistavat esteettömän kulkemisen ja eläinkokemukset myös pyörätuolilla liikkuville. Turvallisuuteen tulee kiinnittää huomiota maatilaympäristössä tapahtuvassa toimintaterapiainterventiossa. Terapiatilanteessa terapeutin tulee huomioida, miten eläimet käyttäytyvät sekä se, miten asiakkaat kohtelevat eläimiä. Tilanteen tulee olla miellyttävä ja turvallinen molemmille osapuolille.

Laineen toteuttamissa interventioissa on havaittavissa piirteitä hoivamaataloudesta, eläinavusteisesta terapiasta ja puutarhaterapiasta. Toiminnot nousevat luontevasti ympäristöstä ja ympäristö on helposti porrastettavissa ja muunneltavissa. Laineen mukaan tehtävistä saatava konkreettinen hyöty on osaltaan motivoinut asiakkaita toimimaan terapiassa.

McNicholas ja Collis (2006: 69) toteavat, että vaikka eläinavusteisen terapian voidaan osoittaa olevan vaikuttavaa, hyödyt ovat todennäköisesti kuitenkin hyvin riippuvaisia siitä, pitääkö henkilö eläimistä, onko hän omistanut tai omistaako lemmikin ja kuinka luonnollisena hän kokee eläimen läsnäolon. Tämä tulee ilmi myös opinnäytetyömme tuloksissa maatilaympäristön mahdollisuuksista. Asiakkaalla itsellään tulisi olla mahdollisuus valita ovatko eläimet tai maatilatoiminnot mukana terapiassa, sillä toimintaterapiassa tulee huomioida asiakkaan omat mielenkiinnonkohteet ja yksilölliset ominaisuudet.

det. Interventiossa olisi hyvä olla mahdollisuus käyttää muitakin kuin maatilatoimintoja sekä ulkotilojen ja -rakennusten rinnalla olla sisätilat.

8 Pohdinta

Teoria ja havainnot tukivat toisiaan ja niistä löytyi vastaavuus. Koimme EHP-viitekehyksen (2003) toimivan hyvin työn teoreettisena pohjana ja havainnoimastamme ympäristöstä nousi paljon esille viitekehyksen käsitteiden mukaisia asioita. Tekemämme raja- ja fyysisen ympäristön tarkasteluun ei kuitenkaan ollut niin yksiselitteistä kuin olimme ajatelleet. Jälkeenpäin pohdimme, että Hagedornin (2000) näkemys ja EHP-viitekehyksen yhdistäminen olisi voinut selkeyttää työn rajaamista. EHP-viitekehyksen kaikista tarkistuslistoista olisi voinut Hagedornin ympäristön määritelmän avulla rajata pois ne tekijät, jotka eivät näyttäyty maatilaympäristössä terapiatilanteessa toimiessa. Green Care -käsitteen määritelmän mukaisia luonnon kokemiseen ja luonnon kanssa vuorovaikuttamiseen liittyviä terapian ominaisuuksia nousi aineistosta selkeästi esiin.

Tutkimuskysymyksemme selkeytyi, kun päätimme jättää asiakkaan kokemuksen pois opinnäytetyöstä. Lopullisessa muodossaan tarkastelun alla oli melko paljon asioita ja mikäli näissä olisi ollut vielä asiakkaan näkökulma mukana, olisi opinnäytetyön rakenne jäänyt hajanaiseksi. Koska toimintaterapiassa korostetaan asiakaslähtöisyyttä ja toiminnan mielekkyyttä asiakkaalle, voisi aiheen tutkimista jatkaa asiakkaiden kokemuksen selvittämällä maatilasta toimintaympäristönä. Selvitykseen kannattaisi kerätä aineistoksi useampien asiakkaiden kokemuksia; opinnäytetyössämme esimerkkiasiakkaita oli vain yksi ja koimme, ettei yhden asiakkaan kokemus antaisi aiheesta kovin kattavaa kuvaa. Maatilan sosiaalisen ympäristön tarkastelemisesta voisi tehdä myös oman opinnäytetyönsä. Tässä tapauksessa tulisi kuitenkin miettiä aiheen rajausta tarkkaan, jotta vältettäisiin samat ongelmat, jotka me kohtasimme.

Fyysisen ympäristön tarkistuslistaa suomentaessamme ja havainnointilomaketta laatiessamme käytimme käsitettä ”esteettömyys”. Prosessin edetessä ja erityisesti sisällön analyysin vaiheessa huomasimme, että termi saavutettavuus olisi ehkä kuvannut paremmin alkuperäistä englanninkielistä termiä. Tarkistuslistan suomennoksessa myös käsitteet ”osatekijät” ja ”erityispiirteet” eivät olleet mielestämme tarpeeksi kuvaavia. Englanninkielisiä käsitteitä kuvaavia suomennoksia oli haastava löytää. Tarkistuslista toimi havaintojen kohdistamisen tukena kuitenkin hyvin.

Pohdimme videoinnin vaikutusta esimerkkiasiakkaaseen ja kysyimme siitä myös Lai-
neen mielipidettä. Koimme, ettei videoinnilla ollut suurta vaikutusta esimerkkiasiakkaan

toimintaan eikä hän tuntunut vierastavan kameraa. Myös Laine oli asiasta samaa mieltä. Ainoana erona asiakkaan toiminnassa Laine huomasi sen, ettei asiakas keskustellut siinä määrin kuin muilla kerroilla terapiassa. Videointi tuki muistia hyvin, koska havainnointitilanteessa oli useita häiriötekijöitä, jotka vaikuttivat huomioihimme. Esimerkiksi aita pystyttyäessä pässit tulivat hakemaan huomiota ja hamusivat havainnointilomakkeitamme. Videolta huomasimme asioita, joihin havainnointitilanteessa emme olleet kiinnittäneet huomiota.

Koimme, että haastattelun struktuurin olisi ollut hyvä olla tarkempi. Osa haastattelulla keräämästämme aineistosta ei vastannut suoranaisesti tutkimuskysymyksiimme. Pohdimme myös, että olisiko kirjallisena kyselynä laaditulla haastattelulla saatu kysymykset kohdistettua tarkemmin. Toisaalta kirjallisen kyselyn riskinä saattaisi olla se, että haastateltava ymmärtäisi kysymyksen eritavalla kuin haastattelun laatija on sen tarkoittanut. Olisi ollut myös hyvä informoida haastateltavaa tarkemmin ennakkoon niistä asioista, joihin nimenomaan haluaisimme vastauksia. Tämän takia pohdimme jälkepäin, että jonkinlainen koehaastattelu olisi ollut hyvä tehdä ennen varsinaista haastattelua.

Vaikka teoriaa oli kuljetettu mukana koko prosessin ajan, näkyi haastavuus ympäristön rajaamisessa analyysivaiheessa. Olimme ajatelleet rajaavamme aineiston keruun fyysisen ympäristön osatekijöihin ja käytimme fyysisen ympäristön tarkistuslistaa, mutta havainnoinnista nousi paljon myös esimerkiksi kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön tekijöitä. Näin ollen aineistoa analysoidessa jouduimme harkitsemaan useaan otteeseen aineiston luokittelua. Aineistosta nousseet asiat olivat myös osittain tulkinnanvaraisia ja yksilön kokemuksesta riippuvaisia. Esimerkiksi tietty aistiärsyke voi olla jollekin asiakkaalle miellyttävä, kun taas toiselle se voi olla vastenmielinen.

Tässä opinnäytetyössä tarkastelussa oli vain yksi terapiainterventio, minkä takia saimme melko valikoidun kuvan aiheesta. Jos esimerkkiasiakas olisi ollut vaikkapa vilkas ja herkkä aistiärsykeille, tulokset saattaisivat olla toisenlaiset ja huomiomme keskittynyt täysin toisiin asioihin.

Tuloksia kuvatessa kohtasimme saman haasteen, kuin jonka Laine (2011b) kertoi kohdanneensa dokumentoinnissa: toiminnan kuvaaminen ammatillisesti maatilatoimintojen kautta on haastavaa. Maatilan käyttö osana hyvinvointi- ja terveystalveta ei ole vielä

saavuttanut Suomessa vakaata asemaa, kuten esimerkiksi ratsastusterapia. Sen vuoksi esimerkiksi kottikärryjen työntämisen kuvaaminen terapian etenemisen mittarina saattaa kyseenalaistaa raportoinnin uskottavuutta. Toisaalta tällaisten toimintojen kuvaaminen kuvaa paremmin arjessa selviytymistä. Myös tämän aiheen selvittämisellä voisi jatkaa aiheen maatilalla toteutettavan toimintaterapian tutkimista.

Opinnäytetyön tulosten perusteella maatala luo toimintaterapialle monipuolisen ja virikkeellisen ympäristön. Terapian tarkoituksena on, että sen hyödyt näkyvät asiakkaan arkielämässä. Koska maatilalla toiminnot nousevat luontevasti ympäristöstä ja käytetyt toiminnot ovat hyödyllisiä myös terapian ulkopuolella, voitaisiin olettaa, että terapiassa opitut taidot siirtyvät paremmin arkeen. Siksi koemme, että olisi tärkeää herätellä keskustelua vaihtoehtojen ja avoimien terapiaympäristöjen hyödyntämisestä.

Yhteistyö sekä Laineen että Työtehoseuran kanssa sujui hyvin. Työllemme ei asetettu kummaltakaan taholta tiukkoja vaatimuksia, mikä toisaalta antoi paljon vapautta, mutta oli toisaalta haaste työn rajauksessa. Olimme positiivisesti yllättyneitä siitä, kuinka paljon aihe herätti kiinnostusta eri tahoilla.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Berget, Bente – Skarsaune, Ingvild – Ekeberg Øivind – Braastad Bjarne O. 2007: Humans in mental disorders working with farm animals: a behavioral study. *Occupational Therapy in Mental Health*. 2007; 23(2): 101-117.

Chandler, Cynthia K. 2005: *Animal Assisted Therapy in Counseling*. Routledge.

Dunn, Winnie – Brown, Catana – Youngstrom, Mary Jane 2003: Ecological Model of Occupation. Teoksessa Kramer, Paula – Hinojosa, Jim – Brasic Royeen, Charlotte: *Perspectives in Human Occupation. Participation in Life*. Lippincott Williams & Wilkins. 222-263.

Dunn, Winnie 2007. Ecology of Human Performance Model. Teoksessa Dunbar, Sandra Barker: *Occupational Therapy Models for Intervention with Children and Families*. 127-155.

Fine, Aubrey H. 2006: *Handbook on animal-assisted therapy. Theoretical foundations and guidelines for practice*. Second edition. Academic press.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Hagedorn, Rosemary 2000: *Tool for Practice in Occupational Therapy. A Structured Approach to Core Skills and Processes*. Churchill Livingstone.

Haubenhofner, Dorit Karla – Elings, Marjolein – Hassink, Jan – Hine Rachel Elisabeth 2010: The Development of Green Care in Western European Countries. *Explore* 2010 vol. 6 (No. 2). 106-111. Verkkojulkaisu.
<<http://www.greenexercise.org/pdf/Haubenhofner%20Elings%20Hassink%20and%20Hine%202010%20devmt%20green%20care%20in%20europe.pdf>>. Luettu 9.2.2010.

Hautala, Tiina – Hämäläinen, Tuula – Mäkelä, Leila – Rusi-Pyykönen, Mari 2011: *Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä*. Helsinki: Edita Prima.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009: *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holma, Tupu (toim.) 2003: *Toimintaterapianimikkeistö*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kielhofner, Gary 2004: *Conceptual Foundations of Occupational Therapy*. 3rd edition.

Kielhofner, Gary 2008: *Model of Human Occupation. Theory and Application*. Fourth edition. Lippincott Williams & Wilkins.

Koivunen, Riina – Lento, Kaisa-Maria 2004: Ihminen, ympäristö ja toiminta – talliympäristön monet mahdollisuudet. Opinnäytetyö. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Kuoppa, Elina – Manner, Reeta 2009: Yhdessä hevosen kanssa: hevosen vaikutus terapeuttiseen yhteistoimintaan. Opinnäytetyö. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kyriopoulos, Anna-Maria – Ohenoja, Liisa 2007: Päiväkotitoimintaympäristönä : lapsen toimintaan motivoitumisen tarkastelua päiväkodin fyysisessä ympäristössä. Opinnäytetyö. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Laine, Auli 2008: TerapiaLampola: eläinavusteinen toimintaterapia. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian päivityskoulutus.

Laine, Auli 2009: Curriculum Vitae.

Laine, Auli 2010: Suullinen tiedonanto. 26.11.2010.

Laine, Auli 2011a: Suullinen tiedonanto. 21.02.2011.

Laine, Auli 2011b: Suullinen tiedonanto. Teemahaastattelu. 3.10.2011.

Law, Mary. C (toim.) 2002: Enabling occupation: an occupational therapy perspective. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2011: Green Care. Verkkodokumentti. <http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/hyvinvointipalvelut/green_care>. Luettu 9.2.2011.

Maatalouslaskenta 2010 2011: Usein kysyttyä maatalouslaskennasta. Verkkodokumentti. <www.maatalouslaskenta.fi/fi/index/ohjeet/usein_kysyttya.html>. Luettu 17.10.2011.

McNicholas, June – Collis, Glyn M. 2006: Animals as Social Supports: Insights for Understanding Animal-Assisted Therapy. Teoksessa Fine, Aubrey H.: Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical Foundations and Guidelines for Practice. Second Edition.

MTT, Maa ja elintarviketalouden tutkimuskeskus 2009: Green Care vaikuttavuus. Verkkodokumentti. <<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/maaseutuyritys/mahdollisuuksienmaaseutu/greencare/vaikuttavuus>>. Luettu 9.2.2011.

Partanen, Ulla & Lilja, Taina & Kurppa, Sirkka & Soini, Katriina 2006: Farming for health in Finland. Teoksessa (toim.) Hassink, Jan - Dijk, van, Majken: Farming for Health: Green-Care Farming across Europe and the United States of America

Peltomäki, Tuomas 2011: Tila siirtyy peltilehmiltä nuorisolle. Helsinki: Helsingin Sanomat. s. A 11. Lehtiartikkeli. 1.3.2011.

Roos, Irene 2010: TTS selvittää maaseutuyrittäjien kiinnostusta Green Care – toimintaan. TEHO –lehti. 6. 37.

Sams, Mona J. – Fortney, Elizabeth V. – Willenbring, Stan 2006: Occupational therapy incorporating animals for children with autism: A pilot investigation. American Journal of Occupational Therapy. 60. 3. 268-274.

Sempik, Joe – Aldridge Jo – Becker, Saul 2005: Health, well-being and social inclusion. Therapeutic horticulture in the UK. The Policy Press.

Simson, Sharon P. – Straus, Martha C. 1998: Horticulture as therapy. Principles and practice. Taylor and Francis Group, LLC.

Söderback, Ingrid – Söderström, Marianne – Schäländer, Elisabeth 2004: Horticultural therapy: the "healing garden" and gardening in rehabilitation measures at Danderyd Hospital rehabilitation Clinic, Sweden. Pediatric rehabilitation. 7. 4. 245-260.

Tapaninen, Annika – Kauppinen, Tapani – Kivinen, Kirsti – Kotilainen, Helinä – Kuren- niemi, Marja – Pajukoski, Marja 2002: Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WSOY.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun yliopisto 2011: Green Care-toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi. Verkkodokumentti. <<http://www.tse.fi/FI/tutkimus/yksikot/Pages/greencare.aspx>>. Luettu 17.3.2011.

Varis, Johanna 2007: Luontoleikkien mahdollisuudet toimintaterapiassa. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö.

Vilkka, Hanna 2006: Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yliviikari, Anja – Lilja, Taina – Heikkilä, Katariina ym. 2009: Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. Tampereen yliopistopaino. Sähköinen julkaisu. <<http://www.mtt.fi/met/pdf/met141.pdf>>. Luettu 8.2.2011.

Julkaisemattomat

MTT, Maa ja elintarviketalouden tutkimuskeskus 2011: Green care – hyvinvointivaikutusten tunnistaminen.

Palaute yhteistyöstä

Palautetta yhteistyöstä opinnäytetyöhön liittyen

Olen aikanaan (2008-2009) tehnyt oman AMK-tason opinnäytetyöni TerapiaLampolan tuotteistamisesta ja eläinten terapiakäytön eettisyydestä. Työn jälkeen jäin vielä pohtimaan maatilatoiminnan mahdollisuuksia ylipäättään toimintaterapiassa, ja ehdotin tätä jossain vaiheessa Metropoliaankin mahdolliseksi opinnäytetyön aiheeksi jatkossa. Lupauduin myös yhteistyökumppaniksi tarvittaessa. Olen ollut mukana Green Care -toiminnan kehittämishankkeissa, ja uutta toimintamallia lanseerattaessa kaivataan tietysti kovasti myös näyttöä, tässä tapauksessa etenkin erilaisen toimintaympäristön hyödyistä.

Martina ja Elisa suhtautuivat alusta asti aiheeseen kiinnostuneesti mutta myös varsin analyyttisesti, mistä iso plussa. Eläimet saattavat tavallaan "hämätä", ne herättävät voimakkaita tunteita, ja ovat monen mielestä jo sinällään terapeutteja. Maatilalla on myös paljon muitakin toimintoja kuin eläinten hoito. Onkin varsin tärkeää että aihetta tutkitaan kriittisesti.

Opinnäytetyön teko jakaantui melko pitkälle ajanjaksolle. Itselläni myös hyvin työteliäälle ajalle, josta rakennusprojektin eteneminen vei osansa. Olin siis mukana opinnäytetyössä melko passiivisena osapuolena; Elisa ja Martina hoitivat työn etenemisen, ja tutkimustavan ja viitekehyksen valinnan. Erittäin hyvin he informoivat minua näistä valinnoista, ja tarkistivat että erilaiset yksityiskohdat sopivat myös minulle.

Halusinkin, että opinnäytetyö etenee näin. En halunnut olla liikaa vaikuttamassa lopputulokseen, ja kuten sanoin kriittisyys ja objektiivisuus tutkimuksessa on minusta erittäin tärkeitä. Tietysti joskus toivoin, että minusta olisi ollut enemmän apua; että olisin osannut ilmaista asioita selkeämmin tai että olisi jo etukäteen pohtinut opinnäytetyöhön / haastatteluun liittyviä asioita tarkemmin. Haastattelukysymyksiä ja esim. apukysymyksiä Elisa ja Martina olisivat voineet suunnitella vielä tarkemmin, jotta saavat tietoa juuri haluamistaan asioista; haastateltavahan voi puheissaan rönsyillä ja poiketa epäolennaisuuksiin, jolloin olisi hyvä keskeyttää ja esittää tarkentavia kysymyksiä.

Kaikkiaan oli hienoa olla mukana tässä opinnäytetyöprojektissa, ja odotan vielä tiivistävää, kriittistä ja tulevaisuuteen suuntaavaa yhteenvetoa (joka vielä tätä kirjoittaessani ei ollut luettavana) opinnäytetyötä summaamaan.

Riihimäellä 5.11.2011

Auli Laine

TerapiaLampola

Havainnointilomake

FYYSISEN YMPÄRISTÖN OSATEKIJÄT:

Havainnoi lihavoituja kohtia ennen varsinaista havainnointia
(EHP:n mukaan)

1. Millaisella seudulla maatila sijaitsee?

---

2. Mitä rakennuksia ympäristössä on?

---

3. Mitä kasveja ympäristössä on?

---

4. Mitä eläimiä ympäristössä on?

---

5. Millainen sää havainnointipäivänä on?

---

6. Mitä esineitä intervention toiminnoissa on käytettävissä?

FYYSINEN ESTEETTÖMYYS:**7. Saapuminen maatilalle/pysäköinti?**

Onko esteetön henkilölle? Kyllä Ei Osittain

---

8. Tiet/polut?

Onko esteetön henkilölle? Kyllä Ei Osittain

---

9. Maaperän pinta

Onko esteetön henkilölle? Kyllä Ei Osittain

---

10. Rampit/luiskat+portaot

Onko esteetön henkilölle? Kyllä Ei Osittain

---

11. Sisäänkäynnit

Onko esteetön henkilölle? Kyllä Ei Osittain

---

12. WC-tilat

Onko esteetön henkilölle? Kyllä Ei Osittain

FYYSISEN YMPÄRISTÖN ERITYISPIIRTEET:

13. Esineiden käytön vaatimukset – ovatko esineiden käytön vaatimukset sopivat suhteessa henkilön suorituskykyyn? (näppäryys, voima, kestävyys, visuaalinen tarkkuus) Ovatko esineet kooltaan sopivia henkilölle?

---

14. Käytettävyys – esineiden käyttömahdollisuudet ja sopivuus (motivoiko henkilöä, ovatko esineet kehitystasolle sopivia?)

---

15. Kulttuuriset tunnukset (symbolit) – Nouseeko ympäristöstä uskomuksiin ja arvoihin liittyviä tekijöitä?

---

16. Kokoon liittyvät ominaisuudet – Millaiset välimatkat ovat maatilan pihapiirissä?

---

17. **Ärsykkeet – Millaisia aistiärsykeitä ympäristö tarjoaa?**

a) Haju

---

b) Näkö ja valon määrä

---

c) Kuulo

---

d) Tunto

---

e) Maku

---

18. Rauhoittavatko tai kiihottavatko aistiärsykkeet henkilön toimintaa?

---

19. Tunnelma (ambience) - Millaisen tunnelman maatilán fyysiset ominaisuudet luovat?

---

20. Kompleksisuus (monimutkaisuus)

a) Onko ympäristössä vihjeitä, jotka ohjaavat toimintaa?

---

b) Onko ympäristön käyttö suunnitelmallista?

---

c) Mitä kognitiivisia vaatimuksia ympäristössä toimiminen edellyttää?

---

21. Ulkoasu/vaikutelma – onko fyysinen ympäristö huoliteltu ja turvallinen?

---

22. Tuttavallisuuden aste – ennustettavuus vs. uusi asia. Onko ympäristö henkilölle tuttu? Onko henkilön toimiminen maatilaympäristössä luontevaa? Miten tämä ilmenee?

TERAPIAINTERVENTIO

(Oma sovellus EHP:tä hyödyntäen)

Käytetyt toiminnot:

Luoda/palauttaa (establish/restore) terapeutti kohdistaa intervention yksilöön: esimerkiksi luodaan taitoja, joita ei ole vielä aiemmin opittu tai palautetaan taitoja, jotka on menetetty sairauden tai loukkaantumisen yhteydessä.

Korjata (alter) interventiossa terapeutti keskittyy kontekstiin, jossa yksilön suorittama tehtävä esiintyy. Tarkoituksena on löytää paras yhteensopivuus yksilön kykyjen sekä taitojen ja kontekstin vaihtoehtojen välillä.

Adaptoida/muokata (adapt/modify) käytetään, kun muokataan toiminnan/suorituskyvyn (?) kontekstia tai valitun toiminnan ominaisuuksia.

Ehkäistä (prevent) interventiossa tavoitteena on estää suorituskyvyn ongelmien kehittyminen muuttamalla yksilön, kontekstin tai tehtävän muuttujia.

Mahdollistaa (create) interventio keskittyy luomaan olosuhteet, jotka tukevat kaikkien ihmisten suoriutumista mahdollisimman hyvin. Tämä strategia kohdistuu yksilön, kontekstin ja tehtävän muuttujiin.

Haastattelun runko

TERAPIAINTERVENTIO

(Oma sovellus EHP:tä hyödyntäen)

TOIMINTA 1

Mitä strategiaa/strategioita käytit? Miksi? Ympäristön hyödyt ja rajoitteet?

TOIMINTA 2

Mitä strategiaa/strategioita käytit? Miksi? Ympäristön hyödyt ja rajoitteet?

TOIMINTA 3

Mitä strategiaa/strategioita käytit? Miksi? Ympäristön hyödyt ja rajoitteet?

TOIMINTA 4

Mitä strategiaa/strategioita käytit? Miksi? Ympäristön hyödyt ja rajoitteet?

TOIMINTA 5

Mitä strategiaa/strategioita käytit? Miksi? Ympäristön hyödyt ja rajoitteet?

TOIMINTA 6

Mitä strategiaa/strategioita käytit? Miksi? Ympäristön hyödyt ja rajoitteet?

Luoda/palauttaa (establish/restore)

Korjata (alter)

Adaptoida/muokata (adapt/modify)

Ehkäistä (prevent)

Mahdollistaa (create)